

riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 25. (529.) SZÁM – 2014. JÚLIUS 4.

Dolgozni csak járulékkal,
szépen **AKTUÁLIS**

Civil gerillák
Váradon **RIPORT**

Klímaviták egy melegedő
bolygón **TÁRSADALOM**

Interjú A. G. Weinbergerrel

Csellózene Mr. Bluestól

SZERVEZŐK:

SAPIENTIA
ERDÉLYI MAGYAR
TUDOMÁNYEGYETEMeu
Tábor

MAROSFŐ

2014. JÚLIUS 8-13.

CONCERT PROJEKT

HOGYAN TÖVÁBB

EURÓPA -?

JELENTKEZZ:

EUTABOR.MIERT.RO

ELŐADÁSOK SEKCIÓÜLÉSEK GYAKORLATI BEMUTATÓK
SPORT BULI KONCERTEK HUMORESTEK SZÓRAKOZÁS

tartalom

8

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei

Szűcs László: Vizsgaláz

AKTUÁLIS

8–9 Cseke Péter Tamás:

Dolgozni csak járulékkal,
szépen – enyhít a munkaadók
terhein a kormány

10–11 Parászka

Boróka: Reménykedők
és reménytelenek –
ellentmondásos kép
a munkaerőpiacon

RIPORT

12–14 Tasnádi-Sáhy

Péter: Civil gerillák Váradon

15–17 Szilágyi

Aladár: Egy elpárolgó
ország hétköznapijai (1.)
– kóborlások Flandriában
és Vallóniában

TÉKA

18 Parászka Boróka:

Zsenifeleségek, akikkel
együtt ültek – Borgos Anna:
Nemek között. Nőtörténet,
szexualitástörténet című
kötetéről

INTERJÚ

19–21 Szűcs László:

Mr. Blues csellómuzsikája
– A. G. Weinberger énekes,
blues-gitáros, komponista

TÁRSADALOM

22–23 Kustán Magyar

Attila: Klímaviták
a melegedő bolygón –
Muzsnay Csaba vegyész
kolozsvári előadása

THALIA

24–25 Szabó Réka:

Caravaggio Terminal –
A festőben felfedezett
színházi rendező

MOZIMUSTRA

26 Kustán Magyar Attila:

Kafka és a mozi

CÍMLAPFOTÓ: SZŰCS LÁSZLÓ

12

15

24

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 25. (529.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZŰCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKAI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓA KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Letette az esküt Ioan Rus** szállítási miniszter. A Cotroceni Palotában tartott beiktatási ceremónián Traian Băsescu államfő üdvözölte az új minisztert, de rögtön hozzátette: problémás tárca élére került. Az államfő azt tanácsolta az erdélyi politikusnak, nézzon utána a Komárnik-Brassó autópálya építése körüli ügyeknek. Elődje, Dan Sova azzal indokolta lemondását, hogy a PSD elnökválasztási kampányát szeretné irányítani.

■ **Az ENSZ Nairobiban** megtartott Környezetvédelmi közgyűlésének alelnökévé nevezték ki Korodi Attila környezetvédelmi minisztert. Az RMDSZ politikusát a kelet-európai államok jelölték a tisztségre. „Az alelnöki jelölésem biztosíték arra, hogy Románia folytatja aktív részvételét a különböző nemzetközi környezetvédelmi és fenntartható fejlődési fórumokon” – nyilatkozta Korodi Attila a jelölést követően.

■ **November másodikán tartják az elnökválasztás első fordulóját, és ha egyik jelölt sem szerzi meg a szavazatok több mint felét, november 16-án tartanak második fordulót.** A kabinet módosította az elnökválasztás törvényét. Az Állandó Választási Hatóság javaslatai alapján végzett módosítás törli a különleges választóhelyiségek létesítésének a lehetőségét. Korábban a vasútállomásokon, repülőtereken hozhattak létre különleges választóhelyiségeket, ahol azok szavazhattak, akik nem tartózkodtak otthon a választások napján. Most azok, akik a novemberi választásokon nem tartózkodnak a lakhelyükön, előzetes átjelentkezés nélkül bármelyik szavazóhelyiségben leadhatják szavazatukat.

Iohannis: már elnök, de nem jelölt

Klaus Iohannis lett az ellenzéki Nemzeti Liberális Párt (PNL) új elnöke, miután a tisztújító kongresszuson a küldöttek 90 százaléka neki szavazott bizalmat. A parlament épületében zajló kongresszuson Iohannisnak egy kihívója volt Ioan Ghise személyében, ő 144 szavazatot kapott, miközben Iohannist 1334-en támogatták.

A liberálisok megválasztottak 31 alelnököt, és megszávták, hogy összeolvadnak a szintén ellenzéki Demokrata Liberális Párttal (PDL), amelyvel várhatóan közös jelöltet állítanak a novemberi államelnök-választáson. Iohannis immár elnökként jelentette be, hogy az új alakulat neve PNL lesz, de ezt a PDL alelnöke cáfolta az egyik hírtévében.

A kongresszus nem döntötte el, hogy Iohannist vagy a párt leköszönt elnökét, Crin Antonescut javasolják elnökjelöltnek, mivel kiderült, elég népes az a tábor is, amely Antonescut javasolná. A kérdésben a párt állandó küldöttgyűlése határoz majd.

A kongresszuson azt is megszavazták, hogy kilépnek az európai liberálisok pártjából (ALDE) és beiratkoznak az Európai Néppártba (EPP). Norica Nicolai EP-képviselő élesen bírálta az alakulat vezetőit, amiért azokkal szövetkeznek, akik annak idején kiléptek a

PNL-ből, és azt is nehezményezte, hogy a párt hátat fordít az európai liberálisoknak.

Román-magyar diplomácia

Titus Corlăean román külügyminiszter kijelentette, hogy kész együttműködni új magyar kollégájával, Navracsics Tiborral, ezért szeretné, hogy mielőbb találkozzanak. A miniszter szerint annak ellenére, hogy bizonyos időszakokban feszültek voltak a román-magyar kapcsolatok, általában „korrekt természetű” volt kapcsolata a korábbi magyar külügyminiszterrel, Martonyi Jánossal (fotó). Ugyanez az elvárása új magyar kollégájával is. A két politikus várhatóan az Európai Unió külügyminisztereinek soron következő tanácskozásán

egyeztet majd. „Nagyon sok közös tennivaló akad, és kész vagyok együtt dolgozni az új magyar külügyminiszterrel” – mondta Corlăean, aki szerint ugyan jóval kisebb lélekszámú a magyarországi román kisebbség, mint a romániai magyar, de azért a magyarországi románoknak is európai szabványok szerinti kisebbségvédelemre van szükségük.

Őszre lehet zászlótörvény

A kormány támogatja a készülő zászlótörvényt, amely immár a szenátus illetékes szakbizottságai asztalára került – jelentette ki Kelemen Hunor RMDSZ-elnök. A miniszterelnök-helyettesi tisztséget is betöltő politikus szerint várhatóan már szeptemberben elfogadja a parlament a jogszabályt. A törvénnyel kapcsolatos végső döntést a parlament alsóháza hozza meg. Kelemen Hunor szerint a törvény lehetőséget teremt a székely zászló használatára. Nem tiltja ugyanis meg, hogy különböző önkormányzatok ugyanazt a zászlót fogadják el saját jelképüknek. „Ha Hargita megye tanácsa a megye zászlajává nyilvánítja a székely zászlót, Kovászna megye is megteheti ugyanezt.” – mondta a szövetségi elnök, aki szerint a települések is saját jelképük-

ké nyilváníthatják a lobogót. Hozzátette, a tervezett törvény nem írja elő, hogy a zászlóra fel kellene írni a település nevét. Kelemen Hunor elmondta, ugyan ma sem tiltja semmi a székely zászló használatát, az ezzel kapcsolatos bírósági ítéletek mégis szükségessé teszik a kérdés szabályozását. A Szociáldemokrata Párt (PSD) 42 képviselője április közepén terjesztett be törvénytervezetet a helyi közigazgatási egységek saját zászlóinak elfogadásáról és használatáról. A tervezet szerint a községek, városok és megyék zászlóit kormányhatározattal fogadják el az önkormányzat javaslatára. Ott, ahol valamely kisebbség teszi ki a lakosság legalább 20 százalékát, a közigazgatási egység megnevezését az illető kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni a zászlón. A székely zászlót közösségi szimbólummá tevő Székely Nemzeti Tanács sürgősségként tartja a székely zászló román hatóságok általi elfogadtatását.

Paktum, de nem koalíció

A települési és megyei önkormányzatokban, valamint a parlamenti együttműködésről szóló megállapodást írt alá a kormánykoalíció fő erejét képező Szociáldemokrata Párt (PSD) és a Dan Diaconescu-féle Néppárt (PPDD). A megállapodás megkötését Victor Ponta pártelnök és miniszterelnök jelentette be. Az együttműködés szerint a két párt támogatni fogja egymást az önkormányzatokban, ahol a szociáldemokraták elvesztették a többséget, miután februárban a liberálisok ellenzékbe vonultak, és felbontották az addig kormányzó Szociálliberális Szövetséget (USL). Az elmúlt hetekben felmerült a populista politikai erő kormányba emelése is, de ez ellen tiltakozott a koalícióban helyet foglaló RMDSZ. Akkor Kelemen Hu-

nor szövetségi elnök úgy vélte, hogy a kormány megítélése szempontjából katasztrófa lenne a PPDD-vel való koalíciókötés. Ponta most leszögezte: az együttműködés nem jelenti a PPDD kormányba lépését.

A PPDD céljai között megtalálható egyebek mellett az adórendszer egyszerűsítése, a kötelező rádió- és televízióadó eltörlése, valamint az iskoláskorú gyermekek után a családokat megillető havi juttatás emelése. A PPDD eredetileg 68 mandátumhoz jutott a törvényhozásban, de sokan átiratkoztak más, „vonzóbb” pártba. Jelenleg 17 parlamenti képviselőjük maradt.

Nem mond le az államfő

A bíró szerint hiteles a felvétel, amely Traian Băsescu államelnök öccsének korrupciós bűncselekményét bizonyítja. Ezért indokolt Mircea Băsescu 30 napos előzetes letartóztatása. Az előzetes letartóztatásról hozott döntés immár jogerős, mivel a bukaresti ítéletábla elutasította Mircea Băsescu fellebbezését. A korrupciós botránytól Traian Băsescu elhatárolódott és kijelentette: utolsó napig ki akarja tölteni mandá-

tumát, nem kíván lemondani államelnöki tisztségéről azt követően, hogy családját korrupciógyanú érte.

Az államfő nem hazudott, amikor azt mondta: a titkosszolgálatok nem értesítették arról, hogy testvére egy kétes üzletekből meggazdagodott alvilági család tagjaival került közeli kapcsolatba. A Román Hírszerző Szolgálat (SRI) igazgatója, a titkosszolgálatokat felügyelő parlamenti bizottságok előtt elmondta: a SRI legutóbb 2009 októberében tájékoztatta Traian Băsescu a Bercea Mondial néven ismert alvilági figura állambiztonságot fenyegető bűncselekményeiről. Ez a jelentés nem tér ki arra, hogy az államfő öccse milyen kapcsolatba került az időközben emberölési kísérletért börtönre ítélt férfival.

Közben az államfőt lemondásra felszólító politikai nyilatkozatot fogadott el a parlament. Az állásfoglalásra 344 honatya szavazott igennel, 17-en tartózkodtak. A Demokrata Liberális Párt (PDL) és a Népi Mozgalom Párt (PMP) képviselői és szenátorai nem vettek részt a szavazáson, az RMDSZ-frakciók tagjai pedig lelkiismeretük szerint voksoltak. A politikai nyilatkozat nem kötelezi távozásra Băsescut.

A Ponta-kormány Jeruzsálemben

Román-izraeli kormány-ülést tartottak Jeruzsálemben. A két kabinet együttes ülését Victor Ponta és Benjamin Netanjahu vezette. A két fél ígéretet tett az antiszemitizmus, a xenofóbia és az intolerancia elleni fellépésre, ugyanakkor a két ország vállalta, hogy együttműködik a külkapcsolatok, a védelem, a közbiztonság, a kereskedelem és a beruházások, illetve az energetikai biztonság, a kultúra és a sport terén.

Környezetvédelmi egyezményt írt alá Korodi Attila környezetvédelmi miniszter és Amir Perez, Izrael zöld tárcájának vezetője (fotó). Az egyezmény jogi keretet teremt a két ország közötti környezetvédelmi együttműködésre, többek között fenntartható hulladékgazdálkodás, klímaváltozás, biodiverzitás megőrzése és ökoszisztéma-menedzsment terén.

Az aláírt együttműködésbe a fent említett területek mellett belefoglalták a levegő szennyezettségének mérését, illetve a légszennyezés csökkentését, a megújuló energiaforrások kiaknázásában felhasznált környezetvédelmi technológiák

röviden

■ **Újabb öt évre a norvég szociáldemokrata Thorbjorn Jaglandot választotta meg az Európa Tanács parlamenti közgyűlése a 47 tagállamot tömörítő páneurópai szervezet főtitkárának. A norvég politikussal szemben egyedül a német liberális Sabine Leutheusser-Schnarrenberger indult. A választáson a tagállamok parlamenti képviselői közül 252-en adták le szavazatukat, 156-an szavaztak Jaglandra, 93-an német kihívójára. Jagland 2009 óta tölti be a tisztséget, ő az Európa Tanács 65 éves történetének 14. főtitkára, és az első, akit újraválasztottak a tisztségre. Jelenleg ő a Nobel-békedíjat odaítélő bizottság elnöke is.**

■ **Elvesztette első fokon**

Traian Băsescu államelnök azt a pert, amelyet a romákat sértő egyik nyilatkozata miatt kapott bírság eltörlése érdekében indított. Az ítélet nem jogerős. Băsescu 2010-ben egy szlovéniai sajtótájékoztatón jelentette ki a vándorcigányokról, hogy „kevesen akarnak dolgozni közülük, sokan hagyományosan abból élnek, amit lopnak”. A diszkriminációellenes tanács februárban 600 lejes pénzbírsággal sújtotta az államfőt, aki a bíróságon támadta meg ezt a döntést.

■ **Új liberális pártot alapítana Călin Popescu Tăriceanu, és az elnökválasztáson való induláshoz szükséges aláírások gyűjtésébe is belekezdett. Tăriceanu a PNL kongresszusra előtt üzenetet küldött a pártnak, amelynek egykor az elnöki tisztségét töltötte be. Az üzenet szerint a kongresszus forgatókönyvét kitervelte a lemondó vezetőség: úgy válogatta össze a küldötteket, hogy még véletlenül se üthessenek meg ellenzéki hangot a munkálatok közben.**

▷ népszerűsítését, valamint a tenger- és tengerpart védelmét. A két ország közti együttműködés kiterjed a szennyvíztisztítás, erdősítés, erdőtüzek megelőzése, illetve környezetvédelmi oktatás területeire is.

Indulhat a paksi bővítés

Jóváhagyta a magyar parlament a paksi atomerőmű-fejlesztés finanszírozásához szükséges orosz-magyar hitelmegállapodást. Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter javaslatát 110 igen szavazattal, 29 nem ellenében, 19 tartózkodás mellett hagyta jóvá az Országgyűlés.

A dokumentum szerint az orosz fél 10 milliárd eurónyi állami hitelt nyújt Magyarországnak a paksi atomerőmű 5-ös és 6-os blokkja tervezéséhez, megépítéséhez és üzembe helyezéséhez szükséges munkálatok, szolgáltatások és eszközbeszerzések finanszírozására. Az ellenzék elsősorban azt kifogásolja, hogy a képviselők hatástanulmány nélkül szavazták meg a hitelmegállapodást. Továbbá azt is nehezmenyezik, hogy a kormány gyakorlatilag évtizedekre adósságba hajszolta az országot.

Jó hír téesznyugdíjasoknak

Pénzügyi amnesztiát kaphatnak a tsz-nyugdíjasok egy, az RMDSZ által előterjesztett és a parlament alsóháza által megszavazott törvénytervezet értelmében. Az állam több ezer volt termelőszövetkezeti alkalmazottat szólított fel arra, hogy fizessék vissza az önhibájukon kívül számukra jogtalanul folyósított nyugdíjtöbbletet.

1990 után több egykori termelőszövetkezeti alkalmazott betegnyugdíjba vonult

– járandóságukat két forrás alapján, a termelőszövetkezetnél ledolgozott évek és a betegnyugdíj alapján határozták meg. A kormány 2003-ban, majd 2007-ben megduplázta a tsz-nyugdíjakat, csak hogy a végösszeg kiszámításakor nem vették figyelembe az összetevőket, így a juttatás teljes összegét emelték meg, majd a 2010-es nyugdíjtörvény alapján három évre visszamenőleg vissza akarták igényelni a különbözetet.

„Ezek az emberek nem kérték jövedelmük újraszámítását, semmilyen hamis iratot nem adtak le azért, hogy több pénzük legyen, most meg arra ébrednek, hogy egy közalkalmazott vagy egy számítógépes program tévedése miatt akár a házukat is elveszíthetik a fejük felől” – háborgott egy éve Szabó Ödön, az amnesztiát kezdeményező Bihar megyei képviselő. Később az országos nyugdíjpénztár vezetője is elismerte a hibát, de előrelépés mostanáig nem történt.

„Miután koalíciós partnerek lettünk, sikerült politikai egyezséget kötni ebben a kérdésben is, és végre a képviselőház megszavazta a törvénytervezetet, amit az államelnöknek 20 napon belül ki kell hirdetnie. Bízunk abban, hogy az érintett nyugdíjasok már augusztustól megszabadulnak a pénzügyi teher alól” – fogalmazott a Bihar megyei képviselő. Mivel amnesztiáról van szó, a már kifizetett, vagy a nyugdíjából visszatartott összegek visszaigénylésére nincs lehetőség.

Ukrajna, Grúzia, Moldova

Aláírták Brüsszelben az Európai Unió és Moldova, valamint Grúzia közötti társulási és szabadkereskedelmi megállapodást, továbbá az Ukrajnával kötendő egyez-

mény szabadkereskedelemlről szóló részét.

Az uniós csúcstalálkozóra érkezve Petro Porosenko ukrán elnök úgy vélekedett, hogy ez Ukrajna számára új perspektívát nyit, valamint a legjelentősebb nap az ország történetében, amióta elnyerte függetlenségét. Az aláírás előtt azt is bejelentette, hogy Ukrajna felvételét kéri az Európai Unióba. Porosenko közölte: azzal a tollal írja alá az egyezményt, amellyel novemberben, Vilniusban kellett volna, ami a történelmi események elkerülhetetlenségét jelképezi. Úgy vélekedett, a három ország a megállapodás értelmében fájdalmas, de régóta időszerű reformokra szorul. Tudatta azt is, az ukrán parlament hamarosan ratifikálja az egyezményt, és bízik abban, hogy ezt az uniós tagállamok is megelőbb megteszik. „Ukrajna a legnagyobb árat fizette ezért, és legalább egy nyilatkozatra vágyik az EU részéről, hogy ha teljesíti a követelményeket, csatlakozhat. Ez az uniónak semmibe sem kerül, a hazám számára viszont a világot jelentené” – közölte Petro Porosenko, s beszédét az „Éljen az Európai Unió! Éljen Ukrajna!” felkiáltással zárta.

Herman Van Rompuy, az Európai Tanács elnöke az aláírás előtt kijelentette: Ukrajnában emberek adták az életüket azért, hogy az ország közeledhessen Európához, amit sosem szabad elfelejteni. José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke úgy fogalmazott, ez nem az út vége, hanem egy utazás kezdete, amelyre most indul el a három ország.

Iurie Leanca, Moldova miniszterelnöke röviden úgy jellemezte a megállapodást: ez maga a jövő. Emlékeztetett rá, tisztában van azzal, milyen és mekkora feladatokat kell még országának leküzdenie. Mint mondta: vannak még problémák, de Moldova választása végleges.

Kijelölték Barroso utódját

Jean-Claude Junckert (fotó) jelöli az Európai Tanács az Európai Bizottság élére. A csúcstalálkozó előtt David Cameron brit miniszterelnök ellenezte a volt luxemburgi kormányfő jelölését, és Orbán Viktor sem támogatta Juncker megválasztását. Nevük mellőzését kérő diplomáciai források szerint Cameron ragaszkodott a szavazáshoz, amelyen végül csak ő és Orbán Viktor szavazott Juncker ellen.

Junckert az Európai Parlament (EP) választhatja meg az Európai Bizottság elnökének. Ehhez a 751 EP-képviselő többségének szavazatát kell elnyernie. A volt luxemburgi miniszterelnököt az Európai Néppárt márciusban választotta meg csúcstelöltjének, mint akit az Európai Bizottság élén szeretne látni. Ha az Európai Parlament a várhatóan július 16-án megtartott szavazáson a bizottság elnökévé választja, az 59 éves Jean-Claude Juncker lesz a brüsszeli testület 13. elnöke a következő öt évben.

Nemzetpolitikai személycserék

Répás Zsuzsanna helyett Wetzl Tamás, az egyszerűsített honosításért felelős korábbi miniszteri biztos felel

a nemzetpolitikáért helyettes államtitkári szinten az új Orbán-kormányban.

Az új Orbán-kabinetben teljesen átalakult a nemzetpolitika irányítása. A korábbi kormányban a területtel foglalkozó államtitkárság a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumban működött, mint Semjén Zsolt nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettes irányítása alá tartozó szervezeti egység.

Az új kormányban ez a szervezeti egység már a Lázár János vezette Miniszterelnökséghez került, és szintén Semjén Zsolt felügyelete alá tartozik. Az államtitkárságot közvetlenül Potápi Árpád, a parlament nemzeti összetartozás bizottságának volt vezetője irányítja. Potápi munkáját, ezentúl Wetzl Tamás helyettes államtitkár segíti.

Répás Zsuzsanna már nem kap fontosabb tisztséget az új budapesti kormányzati struktúrában. A nemzetpolitikai államtitkárságon bekövetkezett változások összefüggnek a Fideszen belüli politikai viszonyokkal. Értesülések szerint Kővér László házelnök párton belüli megerősödésével egy időben háttérbe szorult Németh Zsolt volt külügyminiszeri államtitkár, aki az új kormányban már nem kapott tisztséget. Répás Zsuzsannát Németh Zsolt „emberének” tartják, korábban a kabinetvezetője volt.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Vizsgaláz

A mögöttünk hagyott napok fontos hazai híre, hogy a parlament lemondásra szólította fel az államfőt öccse és veje sajnálatosan balkáni botrányai miatt. De Băsescu úgy látszik, nem ért a szóból, inkább maradni szeretne mandátuma utolsó másodpercéig. Nem kevésbé sokakat foglalkoztató fejlemény, hogy új elnököt választott az ellenzék vezető pártja, a nemzeti liberálisok, akik immár a szász Iohannis-szal az élen lépnek fúzióra eddigi politikai ellenfelükkel, a demokrata liberálisokkal. A két társaság legfontosabb közös jellemzője, hogy egyikük sem liberális, most már formálisan sem, miután a szebeni polgármester vezette alakulat ráunva a szabadelvű családjára, pártcsaládot váltott. Amilyen könnyen forog a köpönyeg a hazai pártéletben, lásd a sok átülősödőt, lehetnek ezek a hölgyek s urak még zöldek is egyszer, netán szocdemek, ha úgy fújnak majd a Dâmbovița partján az európai szelek.

Arra sincs semmi garancia, hogy ez a fúzió tartósabb lesz a szokásosoknál, a novemberi elnökkválasztásnál nem is tekintenek tovább. Valahogy választások után, különösen vesztes helyzetekben nehezen megy a szót értés a román politikusok között. No de még kevésbé sikerült a román szót érteni a múlt heti országos képességvizsgán, és ez a társadalom meg a fényes jövő szempontjából fontosabb fejlemény, mint Băsescu elnök heroikus kapaszkodása az elnöki székbe, avagy Iohannis polgártárs pártelnökké emelése.

A nyolcadikosok román nyelv és irodalom vizsgájának országos átlagjegye szinte pontosan hatos, amit figyelembe véve, szerintem nem is olyan rettenetes a kovásznai 5,23, de még a sereghajtó hargitai 4,41 sem. Lerágott csont, ezeken a hasábokon is többször megfogalmazott vélekedés, hogy botrányos a módszer, ahogy az állam nyelvét és irodalmát tanítják, az elvárások messze nincsenek arányban a diákok felkészültségével, s ennek az áldatlan helyzetnek most is a kisebbségi diákok az első számú kárvallottjai. És a bajok ezúttal túlmutatnak a román vizsgán, hiszen a matematika és a kisebbségiek anyanyelv vizsgájának osztályzatai sem javítottak sokat az országos képen, a hetessel eminens bukkasztieken kívül szinte minden megyében ötös, hatos körüli átlagok jöttek ki. De ami még aggasztóbb, a vizsgázók harminc százaléka nem tudta elérni az ötös átlagot sem. A bukások zömét a román jegyek okozták.

Hány rémes vizsgaeredmény kell még ahhoz (hamarosan az érettségi miatt hűledezhetünk), hogy a hazai tanügy felfedezze magának a huszonegyedik századot? Ha sehogy sem sikerül javítani a módszertanon, javasolom, hogy – az ideológiát cserélő pártok mintájára – az évtized végén az euró bevezetésével egyidejűleg tegyünk az angolt az ország hivatalos nyelvénél. Higgyék el, így még Hargita is feljönne legalább nyolcötvenre!

Enyhít a munkaadók terhein a kormány

Dolgozni csak járulékkal, szépen

Levegőhöz jutnak a romániai munkaadók, ha a Nemzetközi Valutaalap ellenkezésével dacolva októberben életbe lép a társadalombiztosítási járulék tervezett öt százalékpontos csökkentése. Az intézkedésekről az RMDSZ szakpolitikusaik kérdezte CSEKE PÉTER TAMÁS.

Az egységes adókulcs bevezetése utáni „első valódi gazdaságélénkítő lépésnek” tartják az elemzők a társadalombiztosítási (tb) járulék tervezett öt százalékpontos csökkentését Romániában. Az intézkedéssel, mely október 1-től lépne hatályba, a munkáltatókon akar segíteni a kormány. E szerint a munkáltatóknak az eddigi 20,8 százalékos járulék helyett 15,8 százalékot kell fizetniük az államkasszába alkalmazottaik bére után (lásd *keretes írásunkat*). A nehéz munkakörülmények között dolgozók után fizetendő járulékot is 20,8 százalékra és 25,8 százalékra mérsékelnék a korábbi 25,8 százalék, illetve 30,8 százalék helyett. Victor Ponta miniszterelnök reménye szerint az intézkedéssel mind a munkáltatók, mind az alkalmazottak jól járnak, hiszen ez komoly csapást jelent a szürke munkaerőpiacra, így a hozzájárulással megtakarított összeg egy része ott szerepelhet majd az alkalmazottak bérében, továbbá újabb munkahelyek keletkeznek.

Aggódik az IMF és a költségvetési tanács Az intézkedés egyetlen bökkenője, hogy bevételkiesést jelent a költségvetésnek. Ezt a kormány az ipari létesítményekre kivetett úgy-

Victor Ponta kormányfő Christine Lagarde IMF elnök társaságában. Van élet a Valutaalap nélkül?

nevezett oszlopadóból fedezné, ám számításait a Nemzetközi Valutaalap bizalmatlanul fogadta. A washingtoni pénzügyi intézet bukaresti küldöttsége ezért a legutóbbi felülvizsgálati látogatása alkalmából nem vonta le a román gazdaság helyzetével kapcsolatos következtetéseit. Legközelebb ősszel tér vissza az IMF-delegáció Romániába, hogy megvizsgálja a jövő évi költségvetés-tervezetet, és megbizonyosodjon, talált-e fedezetet a bukaresti kabinet a bevételkiesés pótlására.

A járulékcsoökkentést a költségvetési tanács elnöke régóta várt és „abszolút szükséges” intézkedésnek nevezte, ám az IMF-hez hasonlóan Ionut Dumitru is úgy véli, hogy az oszlopadó nem fedezi a bevételkiesést, ezért a kormánynak más források után kell néznie. A szakember

úgy érvelt: a tervezettnél több pénz folyik ugyan be az államkasszába az oszlopadóból, az év elejétől azonban már több mint 1 milliárd lejjel maradtak el a bevételek a költségvetés-tervezetben remélt szinttől. Hozzátette, a jövő évben a kormánynak az idei 2,2 százalékról 1,4 százalékra kell csökkentenie GDP-arányosan az államháztartási hiányt, ezért „számottevő intézkedéseket” kell fogantatnia az államháztartási hiánycél csökkentéséért.

Bizakodó RMDSZ-es államtitkár

György Attila RMDSZ-es pénzügyi államtitkár nem osztja a költségvetési tanács elnökének aggodalmait. Szerinte az oszlopadó idén fedezi a tb-jarulékcsoökkentéssel járó bevételkiesést. Ezt lapunk érdeklődésére adatokkal támasztotta alá: az adóterher csökkentése a 2014-es évről „a legpesszimistább számítások szerint” 850 millió lejes bevételkiesést jelent, ám a kormány előzetes kalkulációi szerinti 488 millió lej helyett több mint 700 millió lejjel gazdagodott a kincstár május végére az oszlopadó bevezetésével. Emlékeztetett, hogy a cégeknek két részletben kell befizetniük az oszlopadót: az egyiket májusban, a másikat szeptemberben.

Mit jelent a járulékcsoökkentés számokban?

Jelenleg alapesetben a munkaadónak 20,8 százalékos tb-jarulékot kell befizetnie az államkasszába az alkalmazott bére után, októbertől ez az arány 15,8 százalékra csökken. Így például egy 900 lejes bruttó fizetés esetében eddig 182 lej fizetett, októbertől pedig 142 lej fog fizetni, vagyis 40 lej takarít meg. Bruttó 1500 lejes fizetés esetében az intézkedés már 75 lejes megtakarítást jelent a vállalkozónak. Bruttó 3000 lejes bér esetében 150 lej maradhat a munkaadó kasszájában vagy a munkavállaló zsebében október elseje után.

„E szerint szeptemberben ismét legalább 700 millió lejes bevétellel számolhatunk, jóval nagyobb, mint amennyire számítottunk” – magyarázta az *Erdélyi Riportnak*. Hozzátette, a járulékcsoökkentésről szóló törvénymódosítás októberben lép ugyan életbe, de csak novembertől érezteti a hatását, mert ebben a hónapban folyósítják a munkaadók az előző hónapi fizetéseket. Így az intézkedés ebben az évben csak két hónapot érint.

Az államtitkár szerint jövőre sem okoz gondot a költségvetésnek az adóteher csökkentése, addigra ugyanis az intézkedés jótékony hatásai a gazdaságra már érezhetővé válnak: felélénkülhet és kifehéredhet így a gazdaság. A tb-járulék csökkentésével több pénze marad a vállalkozónak, amit ha nem is fordít az alkalmazottak fizetésének növelésére, de legalább nem feketén adja oda ezt a pénzt. „A vállalkozó kétszer is meggondolja azt, hogy megpróbálja becsapni az államot, a feketén történő alkalmazásért ugyanis igen nagyok a büntetések. Arra számítunk, hogy nő a törvényes munkaszerződések száma, és így nőnek az állam adóbevételei is” – mondta György Attila.

Fehérítő hatás A járulék csökkentéséhez az adótörvénykönyvet kellett módosítani. A módosításról szóló jogszabálytervezetet a képviselőház már múlt héten megszavazta, a felsőház pedig az e heti rendkívüli ülésén fogadja el. Az intézkedést

az RMDSZ frakciói is támogatják. Klárik László háromszéki szenátor, a pénzügyi szakbizottság tagja szerint a bevételkiesést az adóbehajtás hatékonyságának növelésével ellensúlyozni lehet. „Köztudott, hogy minél nagyobbak az adóterhek, annál rosszabb az adóbegyűjtés aránya. Vagyis az adóteher csökkentése serkenti az adózási kedvet” – magyarázta a szenátor az *Erdélyi Riportnak*. Klárik szerint az eddigi román kormányoknak „talán a legjobb” gazdasági intézkedése az egykulcsos adó bevezetése volt, ami az adóbehajtás hatékonyságának növelésével járt. „Ha csökken az adóteher, a fekete- és szürkegazdaság aránya is csökken. Ez az államnak is megéri, mert több pénz folyik be a költségvetésbe, illetve az alkalmazottnak is, mert hivatalosan fogják megkapni azt a fizetést, amit sok esetben »szürkén« kaptak meg” – fogalmazott a szenátor.

A politikus emlékeztetett arra, hogy a munkaadók által fizetendő különböző járulékok romániai aránya az egyik legmagasabb Európában. Ezt adatokkal is illusztrálta: egy 800 lejes nettó fizetés esetében 570 lej az adó- és illetékterh. „Ez egy jó 75 százalékos adóteher. Ilyen körülmények között nagyon drága a munkahely teremtése” – jelentette ki.

Králik László korábban maga is vállalkozó volt Sepsiszentgyörgyön. Arra a kérdésünkre, hogy szerinte a tb-járulékcsoökkentés nyomán felszabaduló összegeket a munkaadók milyen mértékben fordítják majd az alkalmazottak fizetésének növelésére,

kijelentette: erre nincs „egyetemes” válasz. „Szerintem azokban a térségekben, ahol a munkanélküliségi mutatók alacsonyok, a vállalkozónak az az érdeke, hogy megtartsa magasán képzett alkalmazottait. Vagyis ha nem akarja, hogy az alkalmazott a konkurenciához szegődjön, akkor magasabb fizetéssel kell őt motiválnia. Így ő nagy valószínűséggel a bérkeret növelésére fordítja majd ezt a pénzt” – jelentette ki a szenátor. Szerinte ilyen helyzet állhat elő Sepsiszentgyörgyön is, ahol a munkanélküliségi mutató egészen alacsony.

Nem kell már az IMF? Az IMF a következő – feltehetőleg novemberben sorra kerülő – tárgyalásokig a 2015. évi költségvetés kidolgozását várja a kormánytól, amelynek meg kell jelölnie majd a társadalombiztosítási járulék 5 százalékos csökkentésével kieső 2,5 milliárd lej pótlását. Victor Ponta miniszterelnök korábban arról beszélt: nem kell majd újabb adókat bevezetni. Pénzügyi szakértők szerint rövidesen negatív költségvetési kiigazításra kerül sor, mivel a kormány, annak érdekében, hogy pénzt takarítson meg, csökkenteni fogja a beruházásokat. A következő év már csak azért is nehezebb lesz az ideinél, mivel Románia ígéretet tett amerikai partnereinek a katonai költségvetés növelésére. Emellett a bruttó nemzeti össztermék 1 százaléka alá kell csökkentenie strukturális deficitjét.

A miniszterelnök feltehetően azért szegült szembe az IMF akaratával, mivel véleménye szerint Romániának nincs többé szüksége a nemzetközi pénzügyi intézményre. Ez némileg ellentmond korábbi megjegyzésének, miszerint igen nyugtalanul aludt a sorsdöntő tárgyalásokat megelőző éjszakán. Csakhogy a Nemzetközi Valutaalappal történő megállapodás – akár a hitelalapok felhasználása nélkül is – nagyobb bizalmat keltene Románia iránt a nemzetközi pénzpiacokon is, ahonnan a kormány rendszeresen kölcsönöket vesz fel. A miniszterelnök úgy látja, az IMF-fel, az Európai Bizottsággal és a Világbankkal megkötött szerződés továbbra is működőképes marad, azt a felek nem szakították meg, nem is függesztették fel.

Szemlélődő
építőmunkások

Ellentmondásos kép a romániai munkaerőpiacon

Reménykedők és reménytelenek

Javultak a munkanélküli adatok az év ötödik hónapjában, Romániában öt százalék alatti a regisztrált állás-keresők aránya. A pozitív tendencia azonban nem ígér hosszú távú fel-
lendülést a munkaerőpiacon. A nők, a romák, a vidéken élők, az alulképzettek veszélyeztetettek: elrettentő példák vannak az európai rabszolgatartásra. PARÁSZKA BORÓKA írása.

„Az megy Magyarba, aki Itáliában vagy Spanyolországban már nem kell” – így magyarázza egy Maros megyei, Jedd községből származó, gábor-roma férfi, ki, hogyan és hol vállal idénymunkát ezen a nyáron. A negyvenes évei elején járó munkavállaló évek óta dolgozik ugyanannál a „patronnál” Magyarországon, a nyári keresetéből jut valami télre. Nem sok, a tűzifát például nem tudja kifizetni a négy-öt havi béréből. Kölcsönkér azért, hogy kiutazhasson, és heteket dolgozik Magyarországon azért, hogy az úti-költség árát visszafizethesse. Így is szerencséje van, magyarázza, mert szakképzetlen romákat nem szívesen vesznek fel sem itthon, sem ott. Csak azért jut munka, mert a szakképzett magyarok és románok inkább nyugatra mennek.

Eltűnnek a nők A statisztikai adatok szerint még mindig tart a munkaerő-elvándorlás az országból, pedig a gazdasági mutatók javulásával úgy tűnik, itthon is van munka, egyre kevesebb a munkanélküli. A Statisztikai Hivatal májusi adatai szerint öt százalék alá csökkent a regisztrált állástalanok száma, sok tényezőtől függ, ki milyen hosszú ideig marad ebben a nyilvántartásban. Hosszú távon érvényes, hogy a férfiak között magasabb a regisztrált munkanélküliek aránya (5,43 százalék), a nők esetében a munkavállalói korban lévők 4,32 százalékát tartják nyilván állástalanként. Ez nem jelenti azt, hogy a nők foglalkoztatottsága jobb volna. A férfiak 66 százaléka talál munkát, míg a nők esetében ez

Humán erőforrás menedzsereket képeztek országsszerte sok helyen, miközben ácsokra, meg vízvezeték-szerelőkre lett volna szükség (Horváth Levente Ákos államtitkár)

Horváth Levente Ákos

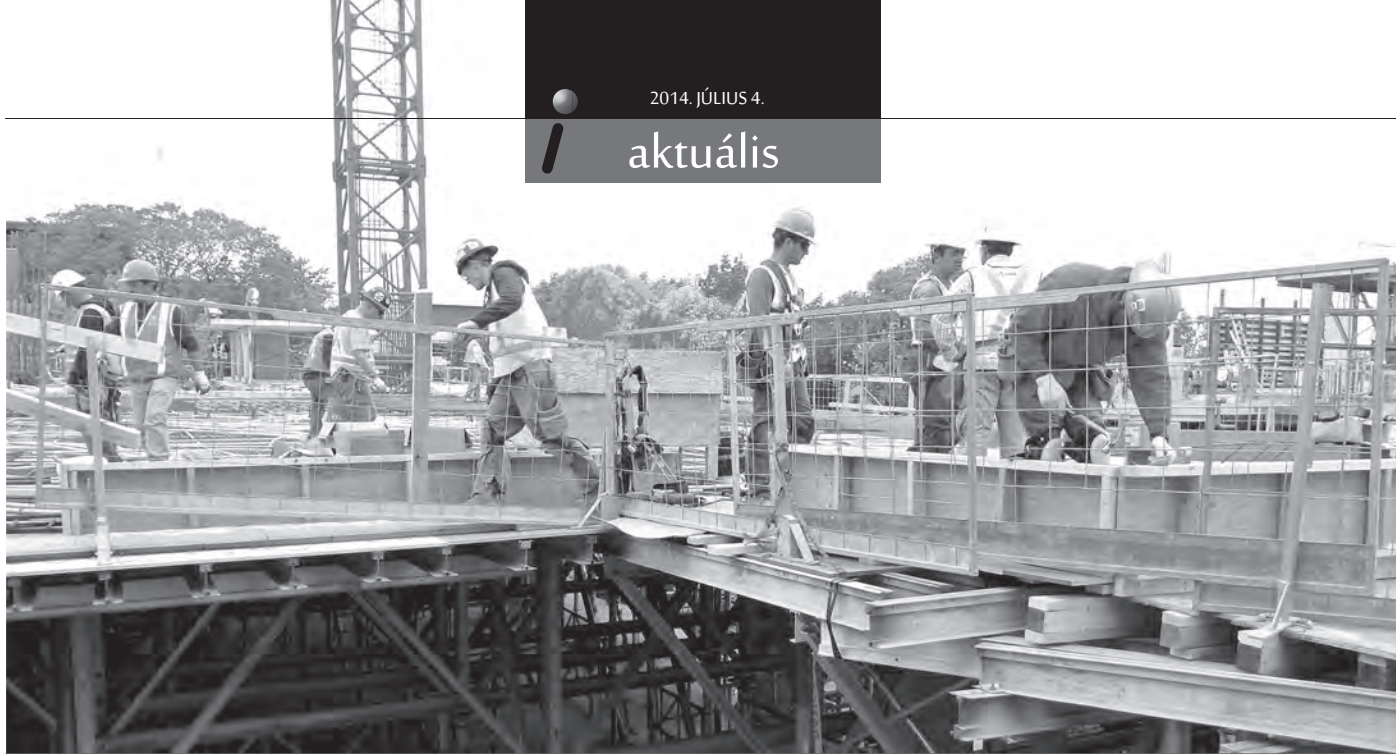
az arány csak 52 százalék. A „gyengébbik nem” valóban gyengébb a munkaerőpiacon, a foglalkoztatási- és munkanélküli adatok közötti ellentmondás azzal magyarázható, hogy a nők egyszerűen eltűnnek a statisztikákból, sem állás-keresőként, sem munkavállalóként nincsenek nyilvántartva.

Igen sok az olyan háztartásbeli – figyelmeztet Horváth Levente Ákos, munkaügyi államtitkár –, akik bár állástalanok, nincsenek regisztrálva, ezért a későbbi elhelyezkedésük is esélytelenebb, és a szociális biztonságuk sem garantált. A szaktárca egyik fontos célja – hangsúlyozta lapunknak nyilatkozva az államtitkár – ezeknek az asszonyoknak a „láthatóvá” tétele a munkaerőpiacon. Bízunk abban, hogy – célzott programok és felvilágosító kampányok révén – az érintett állástalanok regisztrációja is felgyorsul.

Újragondolni az átképzést
Életkori szempontból két tényező

érvényesül. Akut probléma a középkorúak állástalansága, de súlyos gond a fiatal pályakezdők munkanélkülisége is. A legtöbb munkanélküli, 129.670 a 40-49 év közötti korosztályhoz tartozik. Nincsenek sokkal jobb helyzetben a 30 és 39 év közöttiek, százezer ember ebből a generációból keres munkát. A 15-24 éves korosztály tagjai közül csak húsz százalék talál munkát. Horváth Levente Ákos ezzel kapcsolatban elmondta: általános jelenség, hogy a közoktatásból, illetve felsőoktatásból kikerülők zöme szinte azonnal munkanélküliként regisztrálja magát, és kihasználja, hogy így rövid ideig állami segélyben részesül. Számukra esélyt jelenthet, hogy az állam támogatja a fiatal munkavállalók foglalkoztatását, azt azonban, hogy az ilyen (adókédvezményekkel fenntartott) munkahelyek mennyire jelentenek tartós megoldást, nehéz megmondani. Bár évek óta cikkeznek arról, hogy az oktatási rendszer és a munkaerőpiaci igények nincsenek összhangban, jelentős a diplomások „túlermelése”, egyelőre jellemző, hogy a munkanélküliek alulképzettek. Az érvényes statisztikai adatok szerint az állást keresők 80 százaléka nem rendelkezik egyetemi végzettséggel. Az érintettek közül 125.104 rászoruló számára folyósítanak még munkanélküli segélyt, 319.589 már nem jogosult erre, vagyis tartósan munkanélküli. Ezzel kapcsolatban Horváth Levente Ákos elmondta: át kell gondolni a munkaerőképzés és átképzés rendszerét, mert sokáig érvényes volt az a tendencia, hogy a munkaerőpiacon nem értékesíthető tudást kínáltak az átképző rendszerek is. „Humán erőforrás menedzsereket képeztek országsszerte sok helyen, miközben ácsokra, meg vízvezeték-szerelőkre lett volna szükség,” – illusztrálja a helyzetet az államtitkár, aki úgy véli, ha tartós a gazdasági mutatók javulása, akár munkaerőhiány is felléphet az ország több területén, elsősorban az iparosított erdélyi megyékben.

Külső, uniós tényezők Lakatos Péter, az Állami Számvevőszék tanácsosa arra figyelmeztet: az ipari és mezőgazdasági struktúraváltás határozza meg, hogyan alakulnak a foglalkoztatási és munkanélküliségi statisztikák Romániában. Megoldatlan az 1989 előtt mesterségesen, „erőszakosan” iparosított nagy központokban kialakult akut munkanélküliség kezelése, ahogy az is aggasztó, hogyan alakul a mezőgazdasági foglalkoztatottság. „Az utóbbi évben mindenki a jó termésben bízott, és ez rendre be is jött. Az idén azonban, főleg az elmúlt hetek időjárása miatt látszik: már nem lesz olyan szerencsénk. A mezőgazdaságban a tartós foglalkoztatás csak akkor lesz elérhető, ha valóban struktúraváltáson esik át a szakág” – nyilatkozta Lakatos.

A belföldi foglalkoztatáspolitiká nagy mértékben függ attól, hogyan alakul az uniós munkaerőpiac. A tagállamok számára még mindig fontos munkaerő-kibocsátó Románia, habár a magyarországi munkavállalók lassan háttérbe szorítják honfitársainkat. A legfrissebb statisztikák szerint Ausztriában nagyobb arányban nőtt a magyarországi, mint a romániai vagy lengyelországi munkavállalók száma. Májusban 63.277 magyar állampolgár dolgozott hivatalosan Ausztriában, a romániaiak száma ehhez képest elenyésző: az új munkavállalók száma nem éri el a kétezert, a lengyelek pedig az ezres küszöböt sem lépik át. A román állampolgárok számára január elsejétől vált nyitottá az osztrák munkaerőpiac, az év első négy hónapjában

A munkaerő elvándorlása az építőiparban is folytatódik

Az ideális munkavállaló fantomképe a hazai munkaerőpiacon így állítható össze: legyen férfi, 25-40 év közötti, felsőfokú végzettséggel vagy szakképzéssel rendelkező, éljen erdélyi nagyvárosi vagy fővárosi, ipari körzetben

kevesebb, mint tízezer ember kereste itt a boldogulást.

Akik előtt nincs más út A munkaerő elvándorlása a kelet-közép európai térség egyik legsúlyosabb problémájává vált. Miközben Magyarországot tömegesen hagyják el a munkavállalók, az országon belül akut a munkaerőhiány. A *Világgazdaság* beszámolója szerint a balatoni idegenforgalmi szezon ütközik nehézségekbe azért, mert nincs elég szezonmunkás, ezért a helyi szállodák, éttermek Romániában, elsősorban Erdélyben toboroznak munkaerőt. Csakhogy az itt, 12-14 óra munkával megkereshető fizetés alig éri el a romániai átlagbéreket, és messze elmarad a hasonló munkák nyugat-európai bérezésétől. Valóban csak az választja ezt az útirányt, aki máshol – képzetlensége, életkora, társadalmi helyzete miatt – esélytelen. Így alakulhat ki az, hogy a romániai munkavállalók számára Magyarország lehet az egyik legbizonytalanabb térség.

Áprilisban Mórahalmon robbant a „rabszolgatartó” botrány. A térségben, ahol a helyiek közül sokan a rendszerváltás óta nem találnak képzettségüknek, szaktudásuknak, szociális helyzetüknek megfelelő munkát, egyre több romániai, zömében roma származású embert foglalkoztatnak, a helyi – nagyon alacsony – bérek töredékéért. Az ott dolgozó román állampolgárok jogait pedig súlyosan korlátozzák. Tatár Gábor LMP-s képviselő hangfelvétel tett közzé, amely bizonyította: a romániai munkavállalókat önkor-

mányzati támogatással elkülönítik, rendészeti felügyelet mellett dolgoztatják, és közben a szabad mozgást is feltételekhez kötik. „Lehet, hogy megdöbbenő lesz, amit mondok, de nem látszik (kiút), mert kimondottan üldözzük az integrációt. Akadályozzuk a letelepedésüket. Mi abból indulunk ki, hogy ők munkavállalás céljából érkeznek ide, nem is engedjük a letelepedésüket, legalábbis igyekszünk megakadályozni. Nagyon sok esetben hatósági eszközökkel, gyámhatósági eszközökkel, egészségügyi szűrővizsgálatokkal kezdődően sok egyéb kérdést vetünk be annak érdekében, hogy ide csak az érkezzen, aki munkát vállal. Ne jöjjön az asszony, ne jöjjön a gyerek, ne jöjjön több gyerek. Ne akarja igénybe venni az oktatási infrastruktúránkat, a szociális ellátórendszerünket,” – hallható a felvételen a Tatár Gábor kérdéseire, a romániai munkavállalókkal kapcsolatban válaszoló Nógrádi Zoltán, mórachalmi polgármester.

Munkanélkülínek, tartósan álláskeresőnek lenni ma Romániában nem könnyű, de nem reménytelen. Az ország határain kívül, különösen Magyarországon azonban nem feltétlenül kerülnek jó helyzetbe a munkakeresők. Az ideális romániai munkavállaló fantomképe a statisztikai adatok szerint így állítható össze: legyen férfi, 25 év és 40 év közötti, felsőfokú végzettséggel vagy szakképzéssel rendelkező, s éljen erdélyi nagyvárosi vagy fővárosi, ipari körzetben. És ami a legbiztosabb szempont: semmiképpen se legyen roma.

Civil gerillák Váradon

Néhány nappal a Szent László Napok (június 26-29.) kezdete előtt a Partiumi Keresztény Egyetem PR-irodája igazán kreatív ötlettel állt elő: gerillakertész akciót hirdetett Nagyvárad egyes pontjainak kicsinosítására. TASNÁDI-SÁHY PÉTER tenyerét nem kímélve járt utána, hogy mi lett a remek kezdeményezésből.

A gerillakertészet nem új keletű szóalkotás, hanem egy – a '90-es évek második felében Nagy-Britanniában létrejött – erősen anti-globalista mozgalom, mely során civilek egy csoportja, jellemzően az éj leple alatt, sok esetben valamilyen konkrét intézkedés elleni tiltakozásul, virágokat, fákat ültet nyilvános helyen, hatósági engedély nélkül, szerencsés esetben ott, ahol erre egyébként is szükség van.

Alulról épülő gerillák A Partiumosok akciójából első ránézésre egyébként pont az eredeti definíció szerinti két legmarkánsabb elem hiányzik: a protest jelleg, illetve az illegalitás. „A Szent László Napok szervezői azzal az ötlettel álltak elő, hogy a rendezvénysorozat kezdete előtt szeretnék kicsit megtisztítani a várost, ezért szemétszedő akciót hirdetnek, amit mi társszervezőkként a gerillakertészkedéssel egészítünk ki. Annyi volt az elképzelés,

Alakul a király alakját mintázó virágkompozíció

A föld kemény, tele van kavicsokkal és szeméttel, a tetején pedig acél szilárdságú hálót szőtt a gaz

Intermezzo a körforgalomban, a motoros találkozót hirdető járgány bukkant fel

hogy keressünk egy helyszínt, és csinósítsuk ki a szokványostól némileg eltérő módon. A választás végül a *Bihari Napló* szerkesztősége előtti kis térre esett, ahol a Szent

László Napok logóját szeretnénk kialakítani virágokból. Először azt terveztük, hogy nem egyeztetünk erről senkivel, de mivel a Városháza korábban is nyitott volt az ilyen ötleteinkre, inkább kértünk tőlük engedélyt, hogy zökkenőmentesen dolgozhassunk. A kezdeményezés annyiban gerilla, hogy nem hivatalos szerv kezdeményezte, hanem teljesen alulról épül” – avat be a reggeli gyülekező alatt a részletekbe Sipos Emőke, a Partium PR-referense. Az egyetem kertjébe meghirdetett 9.15-ös találkozón öten gyűlünk össze, négy ifjú hölgy és én, de Emőke azzal biztat, hogy a Szent László téren gyülekező szemétszedők mellett bizonyára lesz még pár eltévedt kertész is, jöllehet abban egyetértünk, hogy a szombat reggel nem a legalkalmasabb időpont a javarészt egyetemistákból álló célcsoport mozgósítására. Miközben a kiosztott Partiumos

pólokat magunkra öltve a szerszámokkal komótosan átbalogunk a másik találkahelyre, a *minden, ami nem fentről indul az rögtön gerilla* megállapítás igazságtartalmán morfondírozom. A romániai viszonyokat némileg ismerve, pesszimistább hangulatban még egyet is lehet vele érteni: mifelénk az az állampolgár, aki a közösségi tereket – azokat sajátjának is érezve – óvni és formálni kívánja (a boldogabb vidékeken használatos, nálunk szinte ismeretlen *civil* jelző híján) mi más lehetne, mint gerilla?

Virágkirály Mint a Sas Palota előtt kiderül a szemétszedők sincsenek sokkal többen, pedig nagy munkára vállalkoznak: végig akarnak menni a Körös mentén a központi hídtól a Dacia hídig, illetve a Pece-patak egy szakaszán. A biztonság kedvéért 10-ig várunk, hátha a sajtóban közölt program alapján akadt valami félreértés, bár mint megállapítjuk, ez sem sokat számít, hisz mi is mindenbe automatikusan belekalkulálunk 20-30 perc csúszást, el sem tudjuk képzelni, hogy bármi időben elkezdődhet, szóval inkább, aki bújtt, aki nem.

Végül csak-csak elindulunk, a szemétszedők készségesen felajánlják: szerszámostól átvisznek autó-

Legalább a szemben lévő házból lenéző néni le-totyoghatna egy tányér pogácsával, hogy egyetek csak, aranyos-káim, jaj, de szép kertecske lesz ez itt

Nem volt könnyű ásni a betonkemény, száraz földet

val az akció helyszínére, ahová a szükséges virágmenyiséget már leszállították, ott vár felügyelet alatt. Mint nagy örömmre kiderül, a felügyeletet egy Levente névre hallgató fiatalember képezi, így a nehezebb földmunkán megosztozhatunk. Hogy mennyire nehéz a nehéz, az csak később derül ki, mivel a csapat (én ekkor csak szemlélő vagyok), a művészetisek terve alapján igyekszik elrendezni a virágokat (alul zöldek, aztán piros, a vállrésznél narancs-, a fej pedig citromsárga), hogy lássuk: miképpen is fog nagyjából kinézni a tervezett Szent László alak. Amikor ez kész, a zöldeket ügyesen elpakolják, mi fiúk (na jó, egy fiú és egy hozzá képest majdnem bácsi) nekiállhatunk ásni, pontosabban ásóval, kapával, gereblyével szerencsétlenkedni. Merthogy a föld kemény, tele van kavicsokkal és szeméttel, a tetején pedig acél szilárdságú hálót szőtt a gaz. Az is tény, hogy ez csak az egyik

oka a kudarcnak, mivel láthatóan egyikünk sem profi földmunkás... Kiderül, a szervezők eredetileg nem is ezt a placcot nézték ki az akcióra, hanem a körforgalom másik oldalán fekvő rézsút a szökőkút mellett. Könnyű belátni, sokkal ideálisabb terep lett volna, mivel onnan minden arra járó (köztük minden Magyarországról érkező autós) látná a nagy művet, illetve a talaj is jobbnak tűnik. Csakhogy az a rész a Vízművéké, ők meg nem adták, állítólag féltik a csöveket. Biztos azt gondolták, mamutfenyőket szeretnénk odatelepíteni. A lényeg, hogy már az első etappal nehezen birkózunk, és a java még csak ez után jön: mint kiderül, feljebb rosszabb a helyzet, még fél méter az épület felé és légkalapácsra, de minimum egy csákányra lenne szükség. Időközben érkeznek az újságíró kollégák is. Van, aki csak egy csoportképre terel össze bennünket, és már megy is tovább. Bizonyára beleme-nős terepriport lesz belőle.

Gerillakertész történelem

A gerillakertészet szülőhazájában, Nagy-Britanniában, a Resistance of Fertile (Termékeny Ellenállás) mozgalom egyik első akciója hatalmas sajtóvilágosságot kapott 2000-ben, mivel a londoni Parlament közelében álló Churchill szobornál hajtották végre, és többek között vadkendert is ültettek. Ugyanebben az évben került sor az első nagyobb szabású akcióra a tengerentúlon is: a Nemzetközi Valutaalap áprilisi értekezlete alatt Washingtont árasztották el a gerillakertészek. 2008. június 5-én, azaz a Környezetvédelmi Világnapon indult el Magyarországon a világ eddigi legnagyobb összehangolt gerillakertészeti akciója. A csapatok egy hónapon keresztül felváltva valószínűtlenek meg terveiket, hogy az ország kiszemelt pontjai az éjszaka folyamán hirtelen kizöldüljenek. 2011. májusában Esztergomban indultak civil gerillakertész akciók, mert a 2011-es költségvetésben 0 forint lett betervezve a zöldterületek és játszótérek gondozására. Több esetben büntetőfeljelentés született az engedély nélküli munkálatok miatt.

Bántó közöny Miközben a lányok ültetik a zöldeket, ezeket még eléggé ad hoc módon, kicsit foghíjasra is sikeredik, én a járókelőket figyelem. Többen, főleg az idősebbek gyanakodva néznek, de nem kérdősködnék. Pontosabban egy valaki igen: egy elhasznált küllemű harmincas ipse masszív alkoholbuborékkal a feje körül közli velem, hogy most jött haza Németországból, és megkérdi, nem adnék-e neki 5 lejt. Még mondják, hogy ott jobb az élet. Egyébként őszintén örülnék valamivel több érdeklődésnek, hisz látszik, nem városi alkalmazottak vagyunk, már csak a póló is mutatja. Igazán megkérdezhetnék, miért és hogy. Esetleg valaki be akarhatna szállni, vagy legalább a szemben lévő házból lenéző néni letotyoghatna egy tányér pogácsával, hogy *egyetek csak, aranyoskám, jaj, de szép kertecske lesz ez itt*. Felfoghatatlan a közöny. Szerencsére nincs alkalmam beleloallni magam a sötét gondolatokba, meg kell ásnunk a piros virágok helyét, mint már jeleztem, ez még nehezebb, mint az előző. Felvetem,

A kétnégyes, terepbe-olvadó Szent László logónk nem fogja megváltoztatni a várost, legalább öt ilyen csapat kéne, hogy valami igazán meg-hökkentőt lehessen végrehajtani

A virágkompozíció ma is virul a téren

hogy esetleg válthatnánk koncepciót, átállhatnánk Szent Lászlóról Hunyadi Lászlóra, mert akkor legalább a fejet megspórolnánk, de a fiatalok nem elég rugalmasak. Nem baj, amíg a lányok ültetnek – most már sokkal precízebben beosztva a tövek helyét – lehet pihenni. Azaz lehetne, mert először szírinázó rendőrautó riaszt fel az éber szunyókálásból (hangosbemondón helyet követelve) azután pedig egy hosszú, motoros konvoj bőgeti a vasparipákat, egy HELL feliratú (energiaitalt reklámozó) autó platóján pedig lengelőtöztető lányok üvöltöznek. Hiszek a szubkultúrák békés egymás mellett élésében, de ez most éppen nem esik jól. Örök keserűségem, hogy lecsúsztam a flower powerről, és most a kis utóérzetbe is beleberregnek.

Bármit belelátni Közben ugorhatunk neki a narancssárga virágokból megálmodott vállrésznek, illetve a sárgavirágos fejnek – szó, mi szó – itt érzékelhetően több teret engedek Leventének az ásóval végezhe-

tő önmegvalósításra. A koronáról viszont már egyöntetű szavazással lemondunk. Szép, egy Hunyadiért nem adtuk a szentet, de II. Józsefért (az a kalapos Habsburg) könnyedén. Ezzel már viszonylag jól haladunk, bár utólag kiderül, a váll némi rekonstrukcióra szorul, a híresen nagytermetű lovagkirály első verzióban úgy néz ki, mint egy csapott vállú hegedűművész. Ezen szerencsére könnyű segíteni, pár narancssárga tövel kitömjük a páncélját. A végén fellelkesedem, én állok elő a javaslattal, ha már korona nincs, legalább a tervrajzon szereplő pallost hozzuk össze pár virággal, aztán három óvatos ásócsapás után beismerem, jobb, ha pacifistát csinálunk a Horvátországot a Magyar Királysághoz csapó uralkodóból. Ekkorra megérkeznek a szemétszedők is, hogy segítsenek elvinni a maradék virágokat és a szerszámokat. A kis létszám ellenére is teljesítették az előirányzatot, szép számmal tömték degeszre a 240 literes zsákokat. Állításuk szerint a Neumarkt sörös pillepalack a váradiak slágerszemete, ezektől válnak meg a legboldogabban a természet lágy ölén. Mondjuk felesleges is elvinni a kukáig, hisz alig 450 év alatt lebomlik. Ükunokáink is fogják még látni, ha mást nem is. Optimista hangulatban búcsúzunk: mindenki teljesítette tulajdonképpen a feladatot, ha nem is oly hatalmasat, de valahol el kell kezdeni. Hátha lesz folytatás, és egyre több embert sikerül bevonni hasonló mókákba, egyre több lesz a gerilla Váradon. A kétnégyes, terepbeolvadó Szent László logónk nem fogja megváltoztatni a várost, legalább öt ilyen csapat kéne, hogy valami igazán meg-hökkentőt lehessen végrehajtani. Sőt, így még egyszer végignézzve a nagy művön, azt hiszem, sem Szent László, sem a róla elnevezett rendezvénysorozat nem jut majd eszébe az arra járóknak (én vagy egy rakétaformájú Apollo-1 emlékhelyre vagy valami sokkal illetlenebbre gondolnék), de talán ez sem baj, így legalább mindenki azt láthat bele, ami éppen jól esik, és tökéletesen magáénak érezheti. Akár annyira is, hogy – ha arra járván kókadózni látja a virágokat – a szökőkútból csent vízzel enyhít a szomjukon.

Egy elpárolgó ország hétköznapijai (1.)

Rokoni és baráti kapcsolatainak hála, SZILÁGYI ALADÁR június első két hetét Belgiumban töltötte. Családjával részint előre kitervelt, részint a véletlen kínálta helyeket járta be Flandria és Vallónia tájain. Útirajzait Szilágyi Judit és Szokolszky Kinga képei illusztrálják.

Hogy miért használom a címbeli jelzőt, azt csak később vagyok hajlandó elárulni, amikor kellő betekintést kínáltam olvasóinknak a három nemzet alkotta ország életébe. Bevezetésként most csak arra szorítkozom, hogy megállapítsam: jól döntöttek a közigazgatási szempontból Dendermondehez tartozó flandriai Sint-Gillis (Szent Egyed) városának polgárai, amidőn a csodatevő bencés szerzetesről nevezték el a településüket, és az ő oltalmára bízták magukat. Hiszen a kubikosok, lókereskedők, pásztorok, szíjgyártók védőszentje ő, mi több: számos nyavalya és természeti csapás – bőrbaj, elmebaj, himlő, rák, vörheny, terméketlenség, marhavész, szárazság, tűzvész – ellen óvja a hozzá folyamodókat. Miután elvonult remetelakába, Isten egy szarvastehenet küldött neki, hogy

Egy több száz éves farm, a Bortanya

tejével táplálja őt. Wamba vizigót király egy vadászaton rálőtt a szarvasra, de *Szent Egyed* a testével fogta föl a nyílvevesszőt. A király ezután neki ajándékozta a remeteség területét, ahol ő kolostort alapított, melyet később róla neveztek el...

A régi házakon feltüntetik az építés évét

Molto vivace A vidéki agglomeráció bejáratánál banner hirdeti:

DENDERMONDE EUROPESE VREDE STAD – Dendermonde az európai béke városa. Jutka lányunk és az itt napvilágot látott Filipe vejünk Brüsszelből szöktek meg, és raktak maguknak itt fészket. A *Lange Dijkstraat*, Hosszú Gát utcai telkük – akár a legtöbb porta erre fele – mélyen elnyúló kertben végződik, s a kertek mögött a város közepén facsoportokkal váltakozó rétek terjengenek, lovakkal, tehenekkel, juhokkal, ahová gyakran az őzek, vadnyulak, fácánok is bemerészkednek. Már harmathulláskor elkezdődik és naptámadatra teljes hangerővel beindul a madarak koncertje. A gerlék, feketerigók, csókák, szarkák mellett cinegét, pintyet, vörösbegyét, egyéb népeket vélek felismerni, s a közeli vizekről ideszemtelenkedő sirályokat.

A háznép még az igazak álmát alussza, amikor elkezdem hajnali sétapenzumomat, mindig más-más irányba Sint-Gillis girbegurba sikátorain. Házunkkal átellenben egy ódon, magas – flamand szokás szerint – bevakolatlan, vörös téglás épület, csupán az első emelet szintjén utcára szolgáló, keskeny ablakokkal.

Műemlékké nyilvánított több száz esztendőös farm, homlokzatán felirat: *Wynhoeve* – 'Bortanya' jelentéssel. Jártamban-keltemben még több, hasonlóan régi, *hoeve* utótaggal ellátott feliratra bukkanok. Amikor az utcák java beépítetlen volt, számok helyett nevekkal jelölték a házakat.

Filipe és Judit gépkocsi helyett vonattal ingáznak Brüsszelbe. „Érdemes” az otthonuktól az állomásig kerékpárral megtenni az utat, hiszen a naponta letekert távtól függően év végén adójóváírással honorálják a környezetkímélő teljesítményt. Egyébként a 12 ezer lelkes Dendermonde önkormányzata – személyesen a város kereszténydemokrata-néppárti polgármestere – számon tartja az ide költöző családokat. Évente fogadást adnak a tiszteletükre, minden ide telepedett polgártársukat ajándécsomaggal, várostérképpel ellátott kiadványokkal, szolgáltatási kedvezményekkel jutalmaznak megtelepedésük első esztendejében.

A Rode Duivels – a Vörös Ördögök néven becézett belga nemzeti labdarúgó válogatott tizenkét évi szünet után, 2014-ben jutott ki ismét a VB-re. Nem csoda, hogy mindenki focilázban ég Belgiumban, minden flamand-vallon ellentét, nyelvi, kormányalakítási bonyodalom feledve lőn, még a legöntudatosabb flamand szeparatisták is kirakták a fekete-sárga-piros lobogót. A Vörös Ördögök eddigi legjobb eredménye az 1986-ban elért negyedik hely volt, most is vérmes reményekkel utaztak Brazíliába. Vejük, aki fiatalabb

korában kapus volt, és jelenleg egy negyedosztályú csapat mindenese, a nyitónaptól kezdve felmentését kérte önként vállalt ínyesmesteri megbízatása alól. Főzési tudományát egyetemista korában, egy közeli, két Michelin-csillagos étterem gyakornokaként szerezte, napi országjárásaink végén remek estebédekkel várt bennünket.

Amerre forgolódtunk, gyakran láttunk a belga válogatott vörös mezét magukra öltött férfiakat, nőket is. Az Ardennek egyik isten háta mögötti kisvárosában sörözgetve, tanúi voltunk egy drukkerfamília felvonulásának. Az apuka, az anyuka, a két kiskamasz fiú, s a háromévesnyi leányzó vörös egyenmezt öltve magukra járkáltak fel s alá a városka főterén. Apropos, sör: belgumi csavargásaink idején magam is hozzájárultam az Ördögök támoga-

Sint-Gillis valóban kertváros

A VB idején mindenki focilázban ég Belgiumban, minden flamand-vallon ellentét, nyelvi bonyodalom feledve lőn, még a legöntudatosabb flamand szeparatisták is kirakták a fekete-sárga-piros lobogót

tásához. Ugyanis jobbára a *Jupilert* fogyasztottam, s mivel a bajnokság fő szponzoráról van szó, minden korttyal hozzájárultam a boldogulásukhoz. Otthoni söröspoharamról pedig a szépreményű csatár, *Eden Hazard* mosolygott rám.

Dendermonde városának egyéb köze is van a brazíliai focitornához: a helybeliek azzal büszkélkednek, hogy itt a székhelye a *Desso GrassMaster*-birodalomnak, a cégnek, amelyik – többek között – a Sao Paolo-i Aréna hibridgyepét gyártotta és lefektette. A természetes fűből előállított, szintetikus szálakkal átszőtt gyepszőnyeget a Brazília-Horvátország nyitómérkőzésen avatták föl, s ha a belga csapat is jól teljesít, ugyanezen a „hazai pályán” mérheti össze az erejét negyedöntős ellenfelével. S még valami, a VB közvetítési jogát egy bizonyos *Gabriel Fehervari* úr többségi tulajdonát képező belga vállalat szerezte meg. (Flandria legnagyobb médiamoguljáról, Fehérvári Gáborról egy későbbi riportban mesélek.)

A váradi flamand újszülött Tavaly nyáron Jutka és Filipe sokadik hazalátogatásuk alkalmával magukkal csábítottak egy Sint-Gillis-i baráti házaspárt Erdély-nézőbe. *Stephanie* és *Nikolaas* az ötnapos székelgyöldi portya befejeztével Nagyváradon töltött még két napot. Most kapva kaptunk az alkalmon, hogy meglátogassuk őket. A két esztendőös cserfes-szöke *Hermelien* nem

Szent Getrud egyháza

kis nővéri büszkeséggel mutatta meg nekünk a számára még kimondhatatlan, Toots névre hallgató, kéthetes kisöccsét anyukája kebelén. A kismama, az örökmozgó Stephanie, polgárjogi aktivista, fáradhatatlan zöldmozgalmár most a családi fészkekben szorgoskodik. Férje képzőművész-tanár, több, Dendermonde terein és a Dender vizére elhelyezett, különleges lényeket megörökítő installációját már volt alkalmam megsejlelni. Egyik munkája, mellyel a településrombolás áldozatául esett falu, *Doel* közeli eltűnése ellen tiltakozik. A világ négy sarkából Doelbe érkezett utcaművészekhez csatlakozva, a tengertől nyolc évszázada elhódított, mára az antwerpeni kikötő terjeszkedése miatt halálra ítélt *polder* élénkzöld rétjein hatalmas csontvázakat szórt szét. Mementőként sosem élt, lefejezett, lábatlan őslények tetemeit...

Montmartre a Schelde partján

Nem csupán rombolnak, építkeznek is belga barátaink. Dendermonde, értsd: *Dendertorkolat* városa például, miután elkészült a kereskedelmi hajózás elősegítése végett a folyó vizét csatornába kényszerítő, a Scheldébe csatlakozó zsiliprendszeres szabályozás, nemrég az Ódender holtágát adta vissza a természetnek. A városközpontban meghosszabbították a morotva medrét, sétahajózásra, vízisportok üzésére alkalmas térséget remekeltek körülötte.

A Sint-Gillisszel szomszédos *Baasrode* tartozéka egy alig másfélszáz lelkes zsáktelepülés, *Vlassenbroek* – értsd: *Lennadrág* – falva. A Schelde folyam kanyarja miatt három oldalról vízzel körülvárt tanyabokornak három kurta utcája

Dagály idején
visszafelé folyik
a Schelde

**Ahogy
a festők
a művészkocsmák-
nak, kávé-
házaknak
hagynak
egyet-egyet
az itt készült
munkáikból,
a poéták is
meghálálják
az aktív
üdülést,
a kerítések-
re egy-egy
versszakot
rögzítenek**

Egy műterem
bejárata

A festők képpel,
a költők verssel
„fizetnek”

van, házai a polder fákkal, bokrokkal sűrűn benőtt, apró tavakkal tarkított, csatornákkal átszőtt világába rejtőznek. Gyaloglásra, kerékpározásra,

lovas túrára alkalmas ösvények csalogatják a turistákat.

Dendermonde-nak nagyszabású tervei vannak Lennadrág falvával, már el is kezdték az EU-s projekt kivitelezését: egyféle flandriai Montmartre kialakítása a cél. Amióta a 20. század elején a *Verstraeten* fivérek, *Gustaaf* és *Raymond* kinézték maguknak ezt az alkotásra és meditációra alkalmas helyet, és műtermet építettek maguknak, azóta művésztelep, *Festőkfalva* lett Vlassenbroek-ből. Mind többen tanyáztak itt, s a divatozó kolónia elkezdte megszervezni a maga autonóm közéletét. Megannyi *atelier* létesült, művészkocsmák nyílt, ahol egyéni és csoportos tárlatokat szerveznek, évente egy nagy, közös seregszemlével. Mi a június közepén kezdődő művészszézon előtt forgolódnunk ott, így csupán a hely szellemét sikerül érzékelnünk. Körbejárjuk az emblemikus templom, a *Szent Gertrud* egyház gótikus épületét. A 13. században emelt, 1600 táján csúcsívesse alakított apró istenháza belső ékességét a szent életét megörökítő triptichon képezi, külső falain a Keresztút stációi tekinthetők meg, modern felfogásban.

Tizedik esztendeje egy őshonos piktor kezdeményezésére versfesztivált is rendeznek Vlassenbroekben. Ahogy a festők a művészkocsmák-nak, kávéházaknak hagynak egyet-egyet az itt készült munkáikból a szíveslátás viszonzásaként, a poéták is meghálálják az aktív üdülést, a kerítések-re egy-egy versszakot rögzítenek, helyben írt opusokból. És ha már a piktúra mellett a poézis is teret kapott, a zene, főleg a dzsessz is jelen van.

Búcsúzásul felkapaszkodunk a folyam magas töltésére, ahonnan belátni a művészetek paradicsomát. Nálunk jobbra csak a népdalban fordul elő, hogy „felfelé folyik a Tisza”, itt viszont a Schelde minden délután megteszi ezt. Bár az Északi-tengeri torkolatvidék ötven kilométerre van, dagály idején Vlassenbroek magasságában is nagy sebességgel áramlik visszafelé. A Scheldéből kiágazó csatornák is megtelnek étellel, s a felkavarodó iszap, hordalék jótékony hatására valósággal felélénkül ez a kisvilág, a biológiai sokféleség jegyében...

Zsenifeleségek, akikkel együtt ültek

Aligha sejtheti az olvasó, hogy egy, már korábban megjelent tanulmányokból-esszékből összeállított kötet, amely ráadásul az irodalom- és társadalomtörténetben perifériás, különösnek (mellékesnek?) tekintett témákkal foglalkozik, kizökkenti a jól bejáratott meggyőződéseiből. Márpedig Borgos Anna tavaly megjelent kötete ilyen, érdemes olvasni, és érdemes körültekintően, az egész könyvet előre, hátra lapozva forgatni. Ha a szerzőt be akarjuk sorolni (nem akarjuk, de figyelembe véve a hazai irodalomfogyasztási szokásokat, muszáj a tájékoztatás érdekében címkézni), akkor azt mondhatnánk, hogy „gender” ügyeken dolgozik. Foglalkozik irodalomtörténettel, társadalomtörténettel, „nő-történettel”, pszichológiával, pszichológia-történettel, antropológiával. És mindez mind ugyanoda vezet: ahhoz, és azokhoz, amit (akiket) a társadalom másként, különként, másodvonalbeliként, feleségként, a normáktól eltérőként kezel. Nyilván ebből az is következik, hogy a hasonlókat, az elsővonalbeliket, a férjeket, a norma tartókat is megmutatja – hátulról, alulról, a visszajáról, a végéről, azokból a perspektívákból, amelyekből az elől lévőket, a döntőket és erőseket látni nem szoktuk. Számtalan formában mutatkozik meg Borgos Anna írásaiban mi az, ami „normaként”, konvencióként elfogadott, és milyen következményekkel jár a szembe-szegülés, az el nem fogadás, a normaszegés. Most, hogy a Noran Libro kötetében egymás mellett olvashatóak ezek a nagyfokú érzékenységgel, tudományos és stílusos igényességgel megírt szövegek, egyértelművé válik, hogy a kutató érdeklődése nem esetleges, nem a kuriózum iránti igény vezeti, hanem nagyon is rendszerszerű társadalomkutatást végez, és mindez hosszútávon fogalmilag is, módszertanilag is kiforrja magát. A magyar kultúra belső értelmezése, és tágabb kulturális horizonton való

Nem csak érthetőek, láthatóak is a rejtekező és feltáruló testek-lelkek

elhelyezése szempontjából is fontos tanulmányok épülnek egymásra. Az okosan szerkesztet kötet (felelős szerkesztő Körössi P. József) távolról indít: Gertrud Stein *Alice B. Toklas önéletrajza* című munkájának elemzésétől. Annak a demonstrálásától, milyen hatalmat jelent az elbeszélés, az elbeszélő szemző, hangnem, szerep megválasztása, ezek viszonylagossá tétele, az ironikus távolságtartás. A múlt század eleji történetek a párizsi (magát szabadként tételező, autonóm) művészkolóniáról, a magát zseniként tudó és bemutató szerzőnőről, és társáról, akit feleségének nevez, bevezetnek a magyar (autonómiához, szabadsághoz ambivalensen viszonyuló) feleségek, zsenik, szerzők, társak, a társadalmi

reprezentációk világába. Figyelmes olvasással követhetőek a különbségek, az azonosságok, a lehetőségek és a korlátok is. Így ismerkedhetünk meg olyan szerzőnőkkel, mint Erdős Renée, az egyik első magyar újságíró-nővel, Bródy Livel, az irodalomban Babits révén beházasodó Török Sophieval, a bordélyházi cselédként Hatvany Lajos báró társává szegülő Kovács Juliával, vagy a nemváltó Vay Sándor-Saroltával. A portrék között tanulmányok sorakoznak a trauma huszadik századi kezeléséről, korrajzáról, a lesbikus szerelem orvosi irodalmáról, a bifóbiáról, a különböző családmodellekhez való tudományos, féltudományos viszonyokról. Ez a műfaji váltógazdaság nem csak ahhoz járul hozzá, hogy a személyes sorsok értelmezése túl léphessen az egyedi történeteken, az egyszeri életek általánosabb, történetileg is kontextusba helyezhető jelenségekké váljanak. Azt is lehetővé teszik, hogy kövessük: hogyan változik a társadalmi-közösségi tudat, hogy az identitásról való beszédnek az erdélyi magyar közösségben gyakorolt, etnikaihoz kötött tartalmain túl, még hányfajta rétege van (és azok hogyan kötődnek egymáshoz). Érthetővé válik, hogy a szexuális jogok mára, a huszonegyedik század elejére miért váltak az európai gondolkodás legfontosabb kérdéseivé.

Kételkedőknek, és a témát érintőknek is egyaránt fontos összegzés Borgos Anna tanulmányának gyűjteményes kötete. Azoknak pedig, akiket a fentiek nem győztek meg, mondjuk el: Faragó Ágnes kötettervező rendkívül érzéki és érzékletes képanyaggal dúsította Borgos Anna szövegeit: nem csak érthetőek, láthatóak is a rejtekező és feltáruló testek-lelkek.

PARÁSZKA BORÓKA

BORGOS ANNA: *Nemek között. Nőtörténel, szexualitástörténel*, Noran Libro, Budapest, 2013.

A. G. Weinberger énekes, blues-gitáros, komponista

Mr. Blues csellómuzsikája

Négy év után tért vissza egy koncert erejéig szülővárosába a blues műfajának hazai meghonosítója. A harminc éve zenei pályára lépett A. G. WEINBERGER ATTILA újabban ugyan komponistaként a komolyzene felé fordult, ám bluesgitárosként és énekesként továbbra is szívesen vállal fellépéseket. Szűcs László interjúja.

Útközben ide az egykori Weiszlovits féle szálló sörkertjébe, mely legújabbán a Moszkva garden nevet viseli, azon gondolkodtam, mivel is kezdjük a beszélgetést, amit nyilván a hangulatod is meghatároz. Több év után először koncerteztél Váradon, ami pozitív élmény lehet. Szóval, hogy vagy?

Köszönöm kérdésed, gringo módon. A mexikóiak nevezték így azokat, akik az ő területüket elvetették, eltaposták. Én olyan helyzetben vagyok most ebben az országban, a saját országomban, ahol gringonak kell magamat nyilvánítsam. Aki ezt megérti, jó, aki nem, az ő baja.

Korábban inkább világpolgárnak nevezted magad. Nem áll tovább a gringo, ha nem érzi jól magát?

Nézd, ezen a szakaszon én már túl vagyok, mint Odüsszeusz. Inkább azt nézem, hová húzódik meg. Egyébként is, a huszonegyedik század elején az egész világ egyforma. Hova menjek? Igaz, nem tudom, milyen Afrika, ott még nem jártam. De a nyugati világ az egyforma.

Ha egy fiatal zenész kérne tanácsot tőled, aki még nincs túl ezen a szakaszon, akkor mit mondanál neki?

Elsősorban megköszönném, hogy tanácsot kér, hogy még hallgató módon van.

Van ilyen?

Egyre kevesebb. Mert ezek a gyerekek, amikor elkezdenek zenélni,

A.G. Weinberger
Attila a Szent
László Napok
meghívottjaként
járt szét
Nagyváradon

A SZERZŐ FELVÉTELEI

ni, a gyerekszobába kitett poszterek illúzióinak az áldozatai. S a legfontosabb partnerük a tükör. Olyan frizurát hordanak, olyan gitárokat vesznek, amit látnak, lehet az egy szar gitár, de a formája pontosan olyan legyen.

Ha mégis tanácsot kérne egy ilyen gyerek, mit mondanál?

Aki ilyesmit kérdez, annak legalább van esélye. De ilyesmit nem kérdeznek, legfeljebb azt, hogy lehet gyorsan pénzt keresni. Erre azt mondom, srácok, menjetek egyetemre ügyvédnek vagy könyvelőnek. Pláne politikusnak. Ez a legjobb pénzszerzési lehetőség most.

S ha az a gyerek mindenáron zenész szeretne lenni?

Akkor azt mondom, cibálja le az összes posztert a szobája faláról, s felejtse el őket, ne nézzen tükörbe vagy két évig, s hallgasson jó zenét. Akkor már lesz egy közös terület, amin tudunk valamit építeni.

Nemrég írtál először magyar nyelvű dalt, aminek a szövegét is te szerezted, a Váradi bluest, ugyanakkor négy éve nem jártál szülővárosodban. Ez érdekes ellentmondás. Vagy talán ez a dal egyféle magyarázat a távollétre?

Inkább azt mondanám, hogy az eredménye. Tudod, nekem fáj ez a város. Amikor nőttünk fel, emlékszel, másképpen beszéltek az emberek az utcán. Románul is, magyarul is. Egy irodalmi nyelvet beszéltek. Akkor még a város polgári város volt, pedig kommunista idők voltak. Na, ez az ellentmondás. Azt a várost, amiben én felnőttem, azt ellopták. Kiloptak egy darab húst belőlem, s ez a fájdalom bennem van. Ezt így érzem, ezért fáj nekem a városom. „Utcák illata felkavar, ez egy ismeretlen zűrzavar, a Bábel tornya itt a szép, gyökértelen nekem a lét.” A gyökértelenségnek a jó oldala az, hogy egyféle szabadságérzetet ad, azt hiszed, te bárhol tudnál gyökereket eresztetni. Ugyanakkor ez egy óriási frusztráció is, mert nincs miből táplálkozz.

Azt a várost, amiben én felnőttem, azt ellopták. Kiloptak egy darab húst belőlem, s ez a fájdalom bennem van

▷ *Olvastam egy írásodat a metro-polis.ro oldalon. Azt írod, hogy „a pillanat teljes megéléséhez az szükséges, hogy a világtól teljes mértékben szigeteld el magad.”*

Egy zenésznek a siker tud a legnagyobb ellenségévé válni. Mert elszigetel az emberektől. Hiszen ki vállalja fel veled a te sikeredet? Én azt tapasztaltam, hogy a siker inkább irigységet szül. Féltékenységet gerjeszt, ellenségeket teremtet. Ki olyan önzetlen, hogy őszintén, boldogan osztozzon a sikereden? Hány alázatos embert ismersz mostanság? És tudod, nagyon szép dolog az, amikor ötszáz ember felállva neked tapsol. Amikor fiatal vagy, nagyon jó megélni ezeket a perceket. De ma már arra gondolok, vajon nem túl nagy ár a több hónapos elszigeteltség azért a pár perc sikerért?

Közel immár az ötvenhez, foglalkoztat a pályádra való visszatekintés, összegzés?

Lassan, lassan írogatok egy könyvet. Az a címe, hogy Singular. Románul írom, hiszen már inkább románul gondolkodom. Csinálok egy akusztikus lemezt is, ami ezzel lesz összekötve. Ami mostanában érdekel, az egyféle kortárs klaszszikus zene. Ez van a fülemben, ez izgat engem. Más eszközöket, több hangszert használva egy új világot fedezek fel.

Ezt teszed komponistaként, miközben előadóként azokat a dalokat játszod, amelyek egy egészen más stílust képviselnek, más korszak eredményei.

Ebből élek, azt meg magamnak csinálom. Ha úgy tetszik, a fióknak.

Tehát van egyfelől a közönségigény, s van a zene, ami a füledben szól.

Aki ezt a két dolgot tudja kezelni, annak van sikere. Ez nem kompromisszum, ez egy felvállalás. Neked a közönséged a partnered. Soha nem volt szerencsém ahhoz, hogy közpénzekből támogassanak, ezért a közönség nagyon fontos, aki megveszi a jegyet a koncertemre, aki

Nincs bennem olyan rálátás, hogy nagyzenekari darabokat írok. Mondjuk harminc-negyven perces szimfóniákat. Miniatűröket írok, legfennebb ötperceseket. Vonós-négyes, klarinét, oboa

meghallgat. Politikailag nem vagyok elkötelezett senki felé.

Hogyan telnek a hétköznapijaid?

Egyszerűen, én egy hedonista semmittevő vagyok. Ez van, amikor nagyon jó, máskor pedig nem. Amikor nincs mit csinálni. Amúgy én most iskolába járok, egyetemista vagyok. Ősszel kezdem a negyedévet zeneszerzés szakon.

Ez nyilván magyarázza a komolyzene felé való fordulásodat.

Abszolút. Ez egy teljesen más világ. Mások az eszközök. Ha neked van egy ásód, meg egy kapád, akkor mondjuk tudsz rózsakertet csinálni. Ha viszont van egy nagy kombájnod, akkor sok-sok hektáron tudsz gabonával foglalkozni.

Neked mid van, kapád vagy kombájnod?

Az én kezemben ásó és kapa van. S nem is lesz kombájnóm, mert nincs bennem olyan rálátás, hogy nagyzenekari darabokat írok. Mondjuk

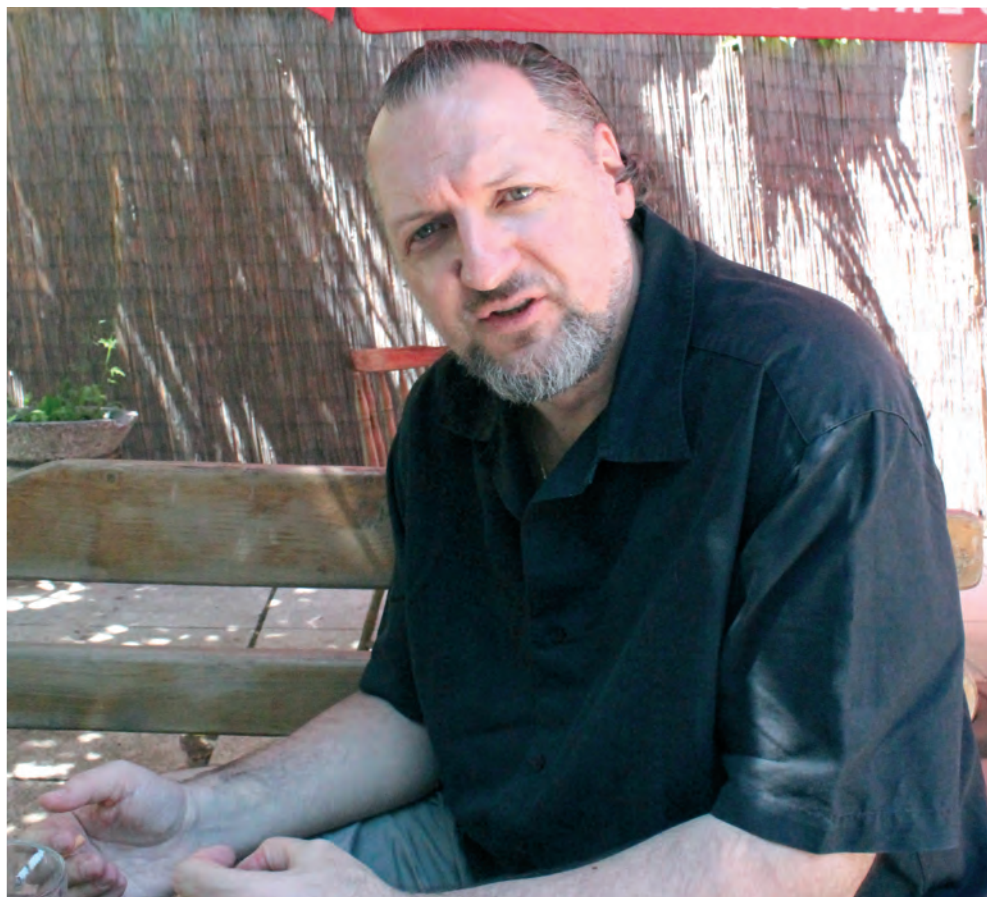
harminc-negyven perces szimfóniákat. Miniatűröket írok, legfennebb ötperceseket. Vonós-négyes, klarinét, oboa. Van például egy olyan dalom, hogy a Kecske. Xilofon, zongora, ütőshangszerek. Érzem a határaitam.

A komolyzenészek, komponisták elfogadják téged, a blues zenészt?

Én nem ismerem őket. Tavaly viszont játszották egy csellódarabomat az Enescu fesztiválon, s jövőre egy másik, csellóra és zongorára írt darabomat adják majd elő, az a címe, hogy Retoricon, ezt a holokausz évfordulóra írtam. Egyébként nagyon nehéz bejutni a hivatalos komolyzenei körforgásba, itt is közpénzek vannak.

Nemrég Rigában jártál, azt jelenti, hogy néha mégiscsak kimozdul a gringo?

Tudod, benne vagyok az Európai Blues Unióban, minden évben van egy összejövételünk. Jövőre Brüsszelben lesz. Utána el szeretném hozni őket Romániába valahová. Hogy itt is fellendítsük kicsit a dol-

gokat. Ha van érdeklődés és jó szándék, akkor mindig van eredmény.

Kellene?

Mondok egy példát. Volt sokáig egy elég jó blues fesztivál Segesváron, aztán ez ilyen önző fesztivál lett, mert csak a szervezőkről szólt. Odáig fajult a dolog, hogy már egyetlen hazai fellépőt sem hívtak meg. Pedig a helyi tanács finanszírozza, tehát közpénzből működik ez a blues fesztivál, ennek ellenére egy romániai fellépőt sem hívtak meg.

Érdekes szimbólumot használtsz a portré helyett a Facebook oldaladon. Egy Dávid-csillag, mellette a béke szimbóluma, amellet pedig egy muzulmánokra utaló félhold. S ehhez egy idézet a Bibliából, Máté 7.7, „Kérjete és adatik néktek”. Ez a te békevágyad, avagy a hited jelképe?

Ez az egyensúlyról szól. Arról, hogy biztos van megoldás. Ahogy John Lennon mondta: nincs probléma, csak megoldás van. Sajnos egyre több az ostoba ember. Az ostobaság egyfajta nemzeti erény lett. Meg a közepszerűség. Ezt a periódust valahogy túl kell élni. S valami méltóságforrást kellene kitalálni, hogy az ember abból tudjon meríteni. Méltóan, büszkén járni az utcán. Méltóan, büszkén menni a hivatalba intézni a dolgainkat. Én pedig mondom a magamét, illetve mondtam, amíg meg nem fúrták a tévéműsoromat, azóta annyit tehetek, hogy leírom itt-ott újságokban, vagy a blogomon. Na meg a színpadon két szám között. Így evangelizálok. Nekem az a dol-

Nincs probléma, csak megoldás van

Szeretem én a sznobokat, de a polgári sznobokat. Én polgárgyerek vagyok. Városi fiú, aszfaltbetyár

gom, hogy elmondjam, bennetek is megvan az, ami bennem megvan. Az a bátorságcsomag, amivel fel lehet vállalni azt, amik vagyunk. S ne legyünk molyok a mallokbán (în moluri umblă moliile – szólt ez románul). Nem szabad molyokká válni csak azért, mert ott az a sok áru a kirakatban. Pontosabban el kell teljen egy bizonyos idő, hogy méltó módon tudj a sok árucikk között sétálni.

Úgy látom, elég sok okot ad neked a társadalom arra, hogy bosszankodj. Mi van még, ami ki tud akasztani?

Például a pedigré nélküli sznobizmus. Szeretem én a sznobokat, de

a polgári sznobokat. Én polgárgyerek vagyok. Városi fiú, aszfaltbetyár. Beszéltünk az Európai Blues Unióról, hogy milyen közös témánk van. Minden zenész a saját országának a frusztrációját hozza magával. Ezek húsbavágó témák, hogy van vagy nincs mit keresni. Van vagy nincs hol játszani. Hiszen nekünk más lehetőségünk nincs, ez a szabadúszók a hátránya. Mi nem vagyunk intézményesített zenészek.

Mit értesz az általad használt meghökkentő kifejezés, a közömbösség fasizmusa alatt?

Nincs egy ilyen koncentrált, összeesküvésszerű program, ami miatt a gitárcentrikus zenéket nem játsszák a rádiókban. Elsősorban tudatlan közömbösségről van szó. Erre mondom azt, hogy a közömbösség fasizmusa, ami azért veszélyes, mert még ideológiája sincsen.

Elég markáns véleményed van kultúrpolitikai kérdésekben. Mihez kezdenél, ha szólnának egyszer, hogy hétfő reggeltől te lehetnél Románia kulturális minisztere?

Először is felhívnám Hunort, a mostani minisztert, s azt kérdezném, hogy a legutóbbi találkozásunk óta küldtem neked hat sms-t, miért nem válaszoltál? Gyere már be az irodámba. Ez lenne az első dolgom. Aztán kivennék két nap szabadságot. A harmadik intézkedésem az lenne, hogy elvinném vacsorázni az új pénzügyminiszter asszonyt. Aki nagyon kedves kislány, igaz? A negyedik aztán az lenne, hogy a minisztériumban külföldi munkatársakat alkalmaznék a portásoktól egész a főnökökig, akiknek semmi közük nincs Romániához, csak teszik a dolgukat. Ja és ilyen kormányt is szeretnék, amiben ne legyen egy romániai se. Persze, akkor már parlament se kellene. Csak egy diszkrét tábornok, aki azért egy kicsit a fegyelmet tartja. Húsz évig csak ez legyen, tegyék rendbe az országot. S akkor működhet a dolog.

Te meg közben írod a miniatűrjeidet.

Ja.

Névjegy

A.G. Weinberger (Weinberger Attila) blues zenész, komponista (Nagyvárad, 1965). Szülővárosában érettségizett, 1986-ban egyik alapítója a Transylvanian Blues Community együttesnek, mely a műfaj első hazai zenekara volt. A kilencvenes évek elején több országban (Svájc, Németország, Törökország, Magyarország) turnézott, fellépett többek közt Al di Meola koncertjén. Közben megalakítja első saját zenekarát Weinberger Blues Machine néven. Az első hazai blues lemez Good Morning, Mr. Blues (1996) után második albuma, a Standard Weinberger (1997) az év romániai jazz albuma volt. Játzott az Egyetem téren Bill Clinton bukaresti látogatásakor. Saját rádióműsorokat vezetett, illetve egy ideig az Egyesült Államokban élt. Ezen időszak eredménye a Nashville Calling című album, melyet Amerikában vettek fel. Legutóbbi albuma: Guitar Man I.-II. 2011-ben a Kulturális Érdemrend lovagi fokozatát kapta. Bukarestben él.

Klímaviták a melegedő bolygón

A globális felmelegedés és a klímaváltozás, bár elsősorban tudományos kérdés, fontos részét képezi a politikának, a gazdasági erők pedig nem szívesen hallanak róla, mert a környezettudatos intézkedések soha nem tesznek jót a nyakló nélküli termelésnek. A témát övező félreértésekről MUZSNAY CSABA vegyész tartott előadást Kolozsváron, az elhangzottakat KUSTÁN MAGYARI ATTILA rögzítette.

A huszadik század 14,8 Celsius-fokos átlagánál idén májusban 0,74 fokkal volt magasabb a globális középhőmérséklet a szárazföld fölött és az óceánok felszínén. 1880 óta – amióta léteznek hasonló felmérések – az idei május számított a legforróbbnak. Ausztráliában tavalyi rekordot döntött a május, Norvégiában ez a tavasz volt a 20. század eleje óta a legmelegebb, de még a hideg Alaszkában is az idei volt a hatodik legforróbb május.

Ezek a tendenciák mára a többség számára világosak, mégis vannak kérdések, amelyekben egyelőre nem látni az egyetértést. Ilyen például, hogy van-e az emberi tevékenységnek hatása ezekre a folyamatokra, vagy hogy valóban klímaváltozás előtt állunk-e, eséllyel akár egy jégkorszak bekövetkeztére is?

Miénk a felelősség Muzsnay Csaba vegyész az Erdélyi Múzeum-Egyesület szervezésében beszélt a témáról, leszögezve mindenekelőtt: az éghajlat kialakulása számos a Földre és a Földön ható tényező bonyolult kölcsönhatásának eredménye. Az éghajlat a bolygó története során állandóan változott persze, időnként gyorsabban, máskor lassabb ütemben, és az is megfigyelhető, hogy 1886-ig a déli félteke melegebb volt az északinál, a váltás ekkor történt meg. Ez beszédes jelenség egyébként, hiszen az emberi tevékenység kilencven százaléka az északi féltekén bonyolódik, az energiatermelés, a széndioxid-felhasználás stb. tehát jól érzékelhetően hatással van a klí-

Muzsnay Csaba vegyész

Az energiatermelés és fogyasztás elsőrendű, alapvető okozója a globális felmelegedésnek, ezért a legfontosabb, hogy növeljük az energiahatékonyságot (Muzsnay Csaba)

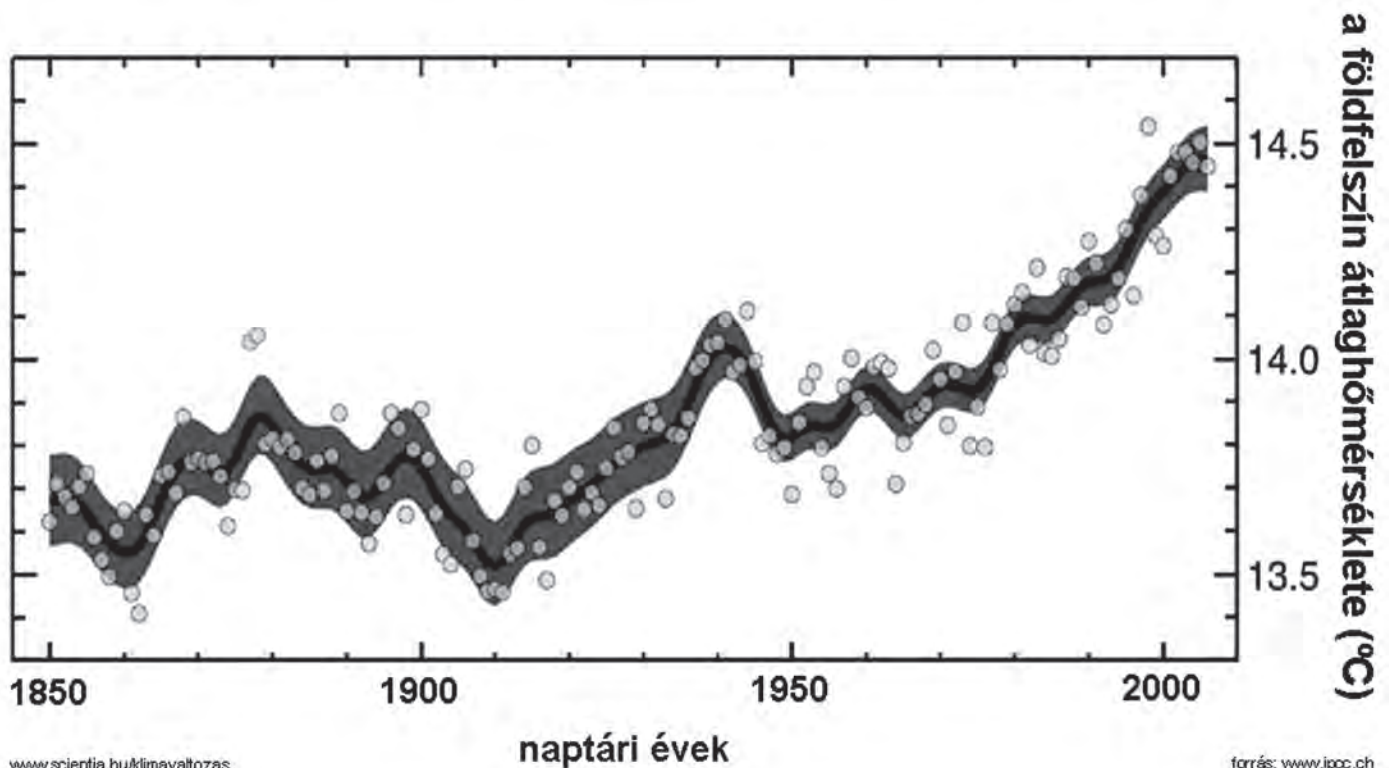
mára. 2012-ben az energiafelhasználásnak több mint tízszerese történt meg a huszadik század elejéhez képest, 12500 millió tonna fosszilis tüzelőanyagot használtunk fel például.

Muzsnay megállapította, az energiatermelés és fogyasztás elsőrendű, alapvető okozója a globális felmelegedésnek, ezért a legfontosabb, hogy növeljük az energiahatékonyságot, oda kell figyelni a megtakarításra. Sokat lehetne tenni például – mondta – a lakosság fűtőtechnikájának változtatásával, egy közel ideális hőszigeteléssel még az is elérhető volna, hogy az emberi test melegével fűtsük a lakásokat. Az úgynevezett passzívház egyébként nem utópia, a világ több országában létezik ilyen épület, amelyben a meghatározás szerint „a kényelmes hőmérséklet fenntartása megoldható kizárólag a levegő frissen tartásához megmozgatott légtömeg utánfűtésével vagy utánhűtésével, további levegő visszaforgatása nélkül.” Kevés fűtésre persze szükség van az ilyen házak esetén is, ezt azonban a napsugárzásból, illetve a házban élők és a műszaki berendezések által kisugárzott

hőből lehet megoldani. Az első passzívházat egyébként 24 éve építették Németországban, azóta több mint 32 ezer ilyen épülettel gazdagodott Európa.

A szakértő felhívta a figyelmet, lehetőségeink vannak arra, hogy enyhítsünk az emberi beavatkozás mértékén, ehhez azonban szorosabb együttműködésre van szükség, és annak elfogadására, hogy igenis van elszámolnivalónk a bolygót érő változásokról.

Mi a teendő? Szélerergia, vízenergia, napenergia, vagy energianövények termesztése – többé-kevésbé konszenzusnak örvend, hogy az avított és légszennyező megoldásokat a megújuló energiaforrásokkal kell helyettesíteni. Míg az Európai Unió tagállamaiban 2012-ben 14,1 százalékra emelkedett a zöld megoldások aránya, a célkitűzés, hogy 2020-ig 20 százalékról beszélhessünk. Ezt a célt egyébként többen elérték már, Románia pedig szintén igyekszik: a villamosenergia területén felvállaltuk, hogy 2015-ig a termelés harmadát megújuló forrásokból állítsuk elő.

www.scientia.hu/klimavaltotas

forrás: www.ipcc.ch

Ezt az arányt egyébként már most is túlteljesíti az ország, hiszen ha a vízierőműveket is zöldnek tekintjük, már negyven százaléknál jár.

Fontos volna ugyanakkor, hogy a közlekedésben felhasznált üzemanyag szénhidrát-mértékén is enyhítsunk, amelynek egyik módszere a bioüzemanyagok mellett a tömegközlekedés erősödése, de egyre több szó esik a hibrid- vagy villanyautókról, amelyek csökkenthetik a benzin és a gázolaj felhasználását.

Nem mindenkinek jó A gazdasági tényezők szintén fontosak ebben a kérdésben. Az uniós zöldenergia-stratégia ugyan csökkenti a klímaváltozást előidéző szén-dioxid kibocsátást, a hagyományos termelők azonban, mint a nagyok közül a német RWE vagy a francia GDF Suez, rengeteget veszítettek. Az Európában etalonként kezelt német villamosenergia-árak hatvan százalékkal csökkentek az elmúlt hat évben, hiszen túlkínálatról beszélhetünk, a nyári szezon alatt például több ország is exportra kényszerül. A szén- és atomerőművek azonban továbbra is működnek ilyenkor, mert egy leállás után több órára van szükség ahhoz, hogy újra a teljes termelési kapacitással működjenek. Günther

A földfelszín felmelegedése üteme másfélszáz év alatt

Az Európában etalonként kezelt német villamosenergia-árak hatvan százalékkal csökkentek az elmúlt hat évben, hiszen túlkínálatról beszélhetünk, a nyári szezon alatt több ország is exportra kényszerül

Oettinger, az EU energiaügyi biztosa júniusban azt mondta, jobb infrastruktúrára van szükség az új energia termeléséhez, „néhány tagállamban túl gyorsak vagyunk”.

Hitek, tévhitek Miután a nyolcvanas évektől napjainkig a közvéleményt egyre jobban izgatja a téma, komoly szakmai, tudományos háttér épült ki ennek kapcsán, amely rámutat arra, hogy az államnak bele kellene szólnia a gazdasági életbe a környezet megóvása érdekében, nem csoda, hogy két szekértáborról beszélhetünk.

A liberális értelmiség ármánykodása a globális felmelegedés elmélete, amellyel saját nemzetükre rohanak – ezt gondolja legalábbis néhány republikánus politikus az Amerikai Egyesült Államokban, akik számára a tudományos konszenzusznál meggyőzőbb ez az összeesküvés-elmélet. Egy felmérés szerint a republikánus képviselők több mint fele, a szenátorok kétharmada vitatja a klímaváltozás tényét, vagy azt, hogy mindez az emberi tevékenység eredménye volna, s szavazóik 58 százaléka egyetért ezekkel a döntéshozókkal.

Van képviselő, aki Noé bárkájának történetére hivatkozva legyintett a jelenségre, mondván, környeze-

tünk korábban is hajlamos volt változni, egy republikánus klímaügyi szakpolitikus (!) pedig úgy fogalmazott, hogy a globális felmelegedés az ország történetének legnagyobb átverése.

Hogy megértsük, miért érdemes foglalkozni az amerikai adatokkal, álljon itt Mitt Romney korábbi elnökjelölt mondata, amelyből tisztán kiviláglik, racionális döntések hogyan befolyásolhatnák a gazdaságot, és miért nem örvendének a vállalkozások annak, ha a törvényhozás is megértené a globális felmelegedés sürgető fontosságát: „Nem tudjuk, mi okozza a klímaváltozást. Az pedig nem a megfelelő megoldás, hogy több ezer milliárd dollárt költünk arra, hogy megpróbáljuk csökkenteni a szén-dioxid-kibocsátásunkat”.

Második mandátuma megszerzésekor Barack Obama elnök olyan Amerikáról beszélt, amelyet „nem fenyeget a felmelegedő bolygó romboló ereje”, kiáltott ugyanakkor a szénfüggőség csökkentése és a zöld energiaforrások mellett. Jó hír, hogy klímapolitikai csomagja, függetlenül a választók pártpreferenciájától nyolcvan százalékos támogatottságnak örvend – márpedig egy ilyen erős ország környezetre tett hatása jelentős hatással van a világra.

Caravaggio Terminal

A festőben felfedezett színházi rendező

„Hogyan jutott el Caravaggio a felfokozott, modern értelemben vett teatralitás felfedezéséig, amelyet festményein a testek laboratóriumaként felfogott fekete doboz és az egyetlen fényforrásból áradó fény minimalizmusa reprezentál?” Ezt a kérdést teszi fel a szerző, Visky András a darab rendezőjével, Robert Woodruffal a Caravaggio Terminal című előadásban. A darab ősbemutatóját június 24-én tartották a Kolozsvári Állami Magyar Színház stúdiótermében. Az évad utolsó előtti bemutatóját SZABÓ RÉKA látta.

Egyszer csak a kezdetben zavarosnak tűnő jelenet kimerevedik és áthajol képbe. A háttér sötét, egyedül Caravaggio jár-ke, a színpadi fényt, mint fő kelléket a testekre irányítva. Mondhatjuk, hogy laboratóriumban vagyunk, de mondhatjuk a színpadteret boncteremnek, vagy műteremnek. Vagy a színpad maga a festővászon? A befogadó körbenéz és megbarátkozik a hozzá erőszakosan közel hozott színpaddal, a színészekkel, a ténnyel, hogy a tekintet egyedül a testre szegeződhet. Eközben a színész pózából és a néző emlékezetéből megszületik a jól ismert *Lázár feltámadása* című festmény, melybe végül maga a festő is beáll, pózol. Egyszerre vagyunk szemtanúi a bibliai feltámadás-történetnek a hús-vér Jézus dialógusaival, és ismerjük fel a giccs alól felszaba-

Megszületik
a festmény
a színpadon

A reneszánsz, a világháború, a kommunizmus megszorításai, a lehallgatás, a lehallgatottságból következő kiszolgáltatottság, a napjainkig tartó korrupció mind aktualitást nyerne

duló remekművet. A legtöbb jelenetet hasonlóképpen le lehetne írni, ha a színpadi teljesség megragadása volna a cél, ez viszont írásban és az emlékezetre hagyatkozva lehetetlen.

Kalandok és kérdések Michelangelo Merisi Caravaggióban született, „de az is lehet, hogy nem ott”, hangzik el a színpadon, művésznevét is erről a településről kapta. Megtud-

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Caravaggio Terminal

Visky András és Robert Woodruff projektje

Rendező: Robert Woodruff

Szöveg, dramaturgia: Visky András

Díszlet, jelmez: Carmencita Brojboiu

Videó: Bányász Bertalan

Hang: Bodoki-Halmen Kata

Színpadi mozgás: Sinkó Ferenc

A rendező munkatársa: Mei Ann Teo

A dramaturg munkatársa: Jessica Rizzo

juk róla, hogy családja pestisbe halt bele, a gyermek folyamatos erőszaknak volt kitéve, ez volt a normális gyermekkor. Állandóan kérdez. Ha az embert „elviszi a pestis”, vajon az halált jelent? Egyáltalán mit jelent meghalni? Mit jelent, hogy elvisz a pestis, amikor a tested nem kell neki, az ott fekszik a hideg kövön, csupaszon, élettelen anyagként, mint egy halott Krisztus? Ezek a kérdések a száraz, életrajzi-történelmi adatokból egy másik, ontológiai síkba vezetnek át. Persze, fontos tudnunk róla, hogy kalandos élete tette a lázadó, elviselhetetlen modern művész egyfajta archetípusává, ebből a rendező-dramaturg páros bőven részelteti a befogadót. Az életrajzi adatok mégsem központi jelentőségűek, csupán összetartják a jeleneteket, teremtenek egy laza cselekményszálát, amelybe a befogadó kapaszkodhat.

Caravaggio radikalizmusával megtagadta az érzéki csalódás mesterségét űző reneszánsz festészetet és annak technikai-stilisztikai követeléseit, hogy szubverzív erejével a naturalizmus alapjainak megformálójává válhasson. Nem hódolt be kora egyik művészetkövető előírásának sem, hanem makacsul járta a maga útját.

Szélsősége az emberi őszinteség és igazságosság terén is megmutatkozik, nem érdekli a pénz, annak ellenére, hogy művészete gazdaggá tehetné volna. Vagyonát mindig barátaival, az Ortaccio kéjhölgyeivel költötte el, akik modellt álltak festményeihez.

Az ott és akkor megteremtése

A caravaggioi szerepek jelenvalóvá tételéhez Szűcs Ervin megtalálta az utat, annak ellenére, hogy alakja (magas termet, rendezetlen haj, hosszú szakáll, rongyos ruha) a sztereotípiákból építkező művészporthét imitálja, melyet a cselekmény jellemző tragikus végkimenetele is megerősít. Szűcs Ervin, ahol tud, kilép a ráosztott konvencionális szerepkörből. Elhisszük a hús-vér valóság iránt szenvedélyét, a kisember léte iránt való érdeklődését, barátja, Cecco (Sinkó Ferenc) iránti hűségét. Látjuk a karjára tetovált „remény nélkül, félelem nélkül” jelszavakat, látjuk a szenvedés testbe tetováltságát, látjuk a stigmákat, melyek illedelmesen a

kirekesztettségre figyelmeztetnek. Lenát (Albert Csilla) megváltja a bordélyház rémségeitől, és szentképei központi női modelljévé teszi őt azzal a hittel, hogy csupán a társadalom periferiájára szorult kisemberek által mutatható meg leghitelesebben az isteni fényben önmagára ismerő ember. Mint első ember, amely „teológiailag nemcsak kifinomultan pontos, hanem, ha jól belegondolunk, a modernitás kérlelhetetlen és szubverzív (ön)bejelentése is egy-szersmind” (Visky András).

Művei zaklató hatással voltak kortársaira, a Rómában tevékenykedő festőtársai riválisaként volt ismert. Ez az ugyancsak dokumentumból ismert tény kiváló lehetőséget adott a színház számára a történelmi korok közötti átfedések és feszültségek megmutatására. Az elektronikus használati tárgyak, a popzene, a diszkó, a nyelvhasználat egyértelműsíti a napjainkra való utalást. Az előadás hét színésszel dolgozik (Albert Csilla, Bodolai Balázs, Dimény Áron, Imre Éva, Sinkó Ferenc, Szűcs Ervin, Varga Csilla), akik valójában performansz-művészek,

hiszen nincsenek konvencionális szerepbe kényszerítve (Caravaggiot kivéve), átváltozhatnak feketeszárnyú angyallá, prostituálttá, pápává, boncolásra kész hullává, katonává, besúgóvá. Amit megmutatnak: ők maguk, a jelenlétük. Céljuk: mindig az ott és akkor helyzet megteremtése. Így folyamatosan a mi valóságos időnket mutatják fel, kiléptetnek a színház falak-közöttiségéből. Szemünk elé tárják történelmet: a reneszánsz, a világháború, a kommunizmus megszorításai, a lehallgatás, a lehallgatottságból következő kiszolgáltatottság, a napjainkig tartó korrupció mind aktualitást nyerne. A Rómában bejárt utak, a vásznakra vetített követő, forgolódo, mindenhol jelenlevő szemek, Caravaggio magnószalagra fölvevett vallomásai ugyanerre az utalásrendszerre épülnek.

A logikusság felbomlása

Az előadásban a hit, a tudás, az evilági élet létjogosultsága éppúgy megkérdőjeleződik, mint az a kimondott tétel, hogy a lélek „van” és halhatatlan. De megkérdőjeleződik a bevált szimbólumok létjogosultsága is, a tenger szimbolikája, a kék szín egyházi jelentése, hogy a kék szín az ég színe. Nagy félreértés, a kék szín a halál színe, ki kell irtani, vallja a festőművész, a pestis kék, a halál kék, a múlt idő a kék. A pestis pedig nem elfogult, hanem maga a valóság. Hosszan lehetne boncolni Caravaggio termében az elhangzó szavakat, az élő és élettelen testek látványát, a logikusság felbomlását, az anyagi-szellemi értékek relativizálódását. Ami mégis egy rövid elemzésben bizonyossá tehető, az a színpadon megjelenített hétköznapi valóság elsődlegessége, a részletek felnagyítása, értékévé válása, melyben megmutatkozhat az isteni. Ez az isteni pedig a festő műtermében is élő, eleven testté, és ezáltal performansz-lehetőséggé válik.

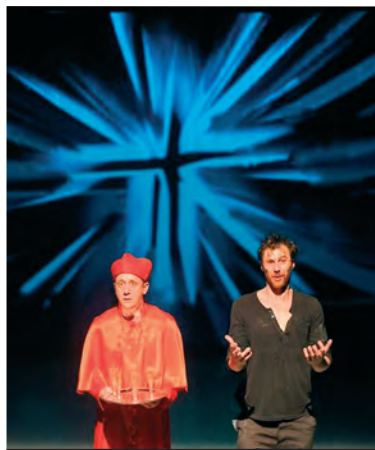
„Fények és tükrök, homorú és domború tükröződő felületek. Caravaggio valami fényeket visel magán, tisztán technikai módon, semmi esetre sem metaforikusan. Fluoreszkáló deszkázat. Semmi emelkedettség, reneszánsz nagyság, távolságtartás.

Caravaggio arca fölhasítva, csíkokra vágva.” (Visky András–Robert Woodruff)

Az előadásban a hit, a tudás, az evilági élet létjogosultsága éppúgy megkérdőjeleződik, mint az a kimondott tétel, hogy a lélek „van” és halhatatlan

FOTÓK: KOLOZSVÁRI

ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ

Kafka és a mozi

Franz Kafka nem csak az olvasókat bűvölte el, hanem a filmkészítőket is. 1991-ben Steven Soderbergh rendező filmet forgatott a nappal hivatalbéli munkáját végző, este íróként egy gyilkosság történetébe keveredő Kafkáról. A per-ből film készült 1962-ben és 1993-ban is. A Mozimustra új kiadásában Kustán Magyarai Attila olyan alkotásokat mutat be, amelyekben az író vagy munkássága nem közvetlenül jelenik meg, irodalmi hatása azonban kétségtelenül érződik.

Sötét éjszaka: Kafka és Lynch találkozása

Az Olivier Smolders rendező nevével fémjelzett fekete-fehér belga film, a *Nuit noire* (Sötét éjszaka) 2005-ben jelent meg. A DVD Forum azt írta róla, Kafka találkozik David Lynch rendezővel és a *Dark City* című filmmel. Aki ismeri Lynch munkásságát és látta a *Dark City* című remekművet, nem tud nem egyetérteni a rövid jellemzéssel: abban a furcsa világban, amit a belga rendező teremt meg, bőven találni elemeket a felsoroltakból.

Ismerjük meg a rovtartani múzeumban dolgozó entomológust, Oscar-t, akinek egyetlen dolga az ízeltlábúak gondos rendszerezése. Az egyébként meglehetősen rejtélyes, homályba burkolózó történetből kiviláglik, hogy Oscar mindennapjait gyermeki traumák nehezítik, vélhetően egy lánytestvére halála terheli emlékeit.

Az entomológusnak nem csak szűk munkakörnyezete furcsa, hanem az a tágabb világ is, ahol a

Szembesülés a tökéletes hasonlósággal

Az egyébként is gyakran plasztikus Kafka-írások láthatóvá tétele talán elvesz az élményből, de ad is hozzá

Oscar, a rovtartani szakértő

múzeum áll: a címben jelzett sötét éjszakákat ritkán törli meg nappal, a mindössze tizenöt perces „szüneteket” pedig rádión jelzik előre.

A történet lassan gördül előre: Oscar egy afrikai nőt, egyik munkatársát találja az ágyában, aki rejtélyes fertőzés áldozata lett, és valószínűleg azért szállt meg Oscarnál, hogy meghaljon. A két ember egyre közeledik egymáshoz, és miután szeretkeznek, a nő valóban meghal, teste pedig emberré váló bábba változik.

A történekekről kár volna többet kifecsegni. Az egyébként is gyakran plasztikus Kafka-írások láthatóvá tétele talán elvesz az élményből, de ad is hozzá: amit eddig saját képzeletünkben alkottunk meg, azt egy rendező tárja elénk, ráadásul hátborzongató látványvilággal, amelyet valóban kár volna kihagyni.

Ellenség: Kafka a szobában

Az *Enemy* (Ellenség) Denis Villeneuve kanadai rendező ideai alkotása. Különös film ez: első pillantásra egy hétköznapi városban játszódik, amelyet azonban gyakran rendhagyó módon jelenítenek meg, nem szólva arról, hogy a szűkre szabott színpaletta miatt nyomasztóvá, kellemetlenné válhatnak a helyszínek.

A film egyik szereplője Adam Bell történelemprofesszor, teljes apátiába süllyedt, még csodaszép barát-nőjével sem foglalkozik. Miután egy kollégája ajánlására ráveszi magát, hogy moziba menjen, szembetalálkozik azzal, amitől minden normális ember halálra ijedne: saját magával, legalábbis kiköpött másával.

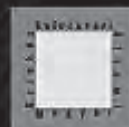
Adam rögtön nyomozni kezd az idegen után, akivel végül találkozik. A két ember egy szállodaszobában szembesül a tökéletes hasonlósággal, még a testükön levő seb is egyforma. Miután az idegen férfinak, Anthonynak felesége van, Adam pedig – le nem leplezve, hogy ő a hasonmás – találkozik a nővel, Anthony szintén elmegy a másik férfi lakására, hogy megismerje a barátnőjét.

Itt szintén érdemes megállni a történet elmesélésével. Mint minden hasonló filmben, itt is kérdésessé válik, hogy két hasonmárról vagy egy emberről beszélünk valójában, de talán még érdekesebb, hogy a történet során többször is megjelenik a pók, mint szimbólum. A filmkészítők állítólag mindenkivel szerződést íratnak alá arról, hogy nem fecsegi ki a jelkép értelmét, így jobb a nézőre bízni, hogy – különösen az itt le nem leplezett utolsó jelenetben – felismeri-e Kafka hatását, és a pók jelentését az *Ellenség*ben.

Kolozsvári Állami Magyar Színház | Teatrul Maghiar de Stat Cluj

Usă deschisă Europei

Stagiunea 2013/2014-es évad

Un proiect de
Visky András & Robert Woodruff
projektje

CARAVAGGIO TERMINAL

ALBERT CSILLA, BODOLAI BALÁZS, DIMÉNY ÁRON, IMRE ÉVA,
SINKÓ FERENC, SZÜCS ERVIN, VARGA CSILLA (színészek | actors)

CARMENCITA BROJBOIU (dizájt, jelmez | decor, costume)

BÁNYÁSZ BERTALAN (videó | video)

BODOKI-HALMEN KATA (hang | sound)

SINKÓ FERENC (mozgás | mișcare scenică)

MEI ANN TEO (rendezőasszisztens | asistent de regie)

JESSICA RIZZO (dramaturgasszisztens | asistent de dramaturgie)

KEREZSY IMOLA (ügyelő | regie tehnică)

Szöveg, dramaturgia | Text, dramaturgie: VISKY ANDRÁS

Rendező | Regia: ROBERT WOODRUFF

2014. július 10–13.

Csütörtök, július 10.

13.30 – 14.00 Utcazene
A Régizenei Nyári Egyetem diákjai
Majláth Gusztáv Károly tér
18.00 A fesztivál megnyitója
18.30 Mandel Együttes (Magyarország)
19.30 Codex Együttes (Románia)
A Mikó-vár udvara*
22.00 Szabó István-lantszóló
Mikó-vár

Péntek, július 11.

13.30 – 14.00 Utcazene
Codex Együttes (Románia)
Majláth Gusztáv Károly tér
14.00 A Régizenei Nyári Egyetem kurzuszáró koncertje
Nagy István Művészeti Líceum
18.00 Transylvania Barokk Együttes (Románia)
Református templom
20.00 Barokk Fesztiválzenekar, művészeti vezető: Ulrike Titze (Németország)
Szent Ágoston-templom
22.00 Csalog Benedek (Németország), Fülöp Mária (Svájc) és Sam Chapman
(Egyesült Királyság) koncertje
Mikó-vár

Szombat, július 12.

11.00 – 13.00 Reneszánsz gyereknap
Játsszóház, reneszánsz táncok tanítása, címerfestészet, páncél- és
fegyvermustra, a Tibia Kamarazene Együttes koncertje
A Mikó-vár udvara*
13.00 – 13.30 Utcazene
Musica Historica (Magyarország)
Majláth Gusztáv Károly tér
17.00 Lyceum Consort (Románia)
A Mikó-vár
17.30 Kájoni Konsort és Carmina Renascentia (Románia)
18.30 Passeggio Táncegyüttes (Románia)
19.45 Musica Historica és Kobzos Kiss Tamás (Magyarország)
A Mikó-vár udvara*
22.00 Tóth Mónika (Magyarország), Danuta Zawada (Lengyelország) és
Chereji Szilárd (Ausztria) koncertje
Mikó-vár

Vasárnap, július 13.

11.30 – 12.00 Utcazene
Lyceum Consort (Románia)
A Csíksomlyói Kegyetemplom előtt
Szent Kereszt római katolikus templom
19.00 Balkan Barock Band, karmester: Jean-Christophe Frisch (Franciaország)
20.00 La Fenice Együttes (Franciaország)
21.00 Reneszánsz táncház
A Mikó-vár udvara*
* Rossz idő esetén Csíki Játékszín

Csíkszeredai Régizene Fesztivál

www.musica-antiqua-hr.ro

SZERVEZŐK:

VÉDNÖK:

TÁMOGATÓK:

